

KAZNENOPRAVNI ASPEKTI ZAŠTITE MALOLJETNIH LICA OD ZLOUPOTREBE OPOJNIH DROGA U BOSNI I HERCEGOVINI

UDC/UDK: 343.85.343.575-053.6

DOI 10.51558/2712-1178.2020.6.1-2.112

Pregledni naučni rad

Dr. sc. Suad Orlić, docent

Univerzitet u Zenici, Ministarstvo unutrašnjih poslova ZDK

email: suad.orlic@gmail.com

Dr.sc. Sadmir Karović, vanredni profesor

Državna agencija za istrage i zaštitu Bosne i Hercegovine

email: karovics@hotmail.com

SAŽETAK

Zloupotreba opojnih droga kao društvena devijacija postaje sve kompleksniji problem društva koji svojom masovnošću predstavlja vodeću ovisnost koja uvodi u razne oblike kašnjevog ponašanja. Takva pojava naročito dolazi do izražaja u odnosu na maloljetna lica za koja je karakteristično sve učestalije konzumiranje opojnih droga sa tendencijom smanjenja starosne dobi maloljetnih konzumenata opojnih droga, te izražena prevalencija njihove viktimizacije zloupotrebama opojnih droga u smislu njihovog iskorištavanja za preduzimanje inkriminirajućih radnji iz oblasti zloupotrebe opojnih droga. Takvo što nameće aktueliziranje kaznenopravne zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga sa akcentom na krivičnopravnu zaštitu i izmjene krivičnopravne regulative putem propisivanja novih krivičnopravnih odredbi koje bi bile u funkciji jačanja te zaštite. Autori su se u radi referirali na elaboriranje normativnog, kaznenopravnog okvira zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga, uz ukazivanje na određene nedostatke u legislativnim, krivičnopravnim aspektima te zaštite i neujednačenost entitetske krivičnopravne regulative koja se odnosi na zaštitu maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga, uz prezentovanje odgovarajućih prijedloga de lege ferenda usmjerenih na poboljšanje kazneno-pravne zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga u svim njenim oblicima i modalitetima.

Ključne riječi: krivičnopravna zaštita, prekršajnopravna zaštita, zloupotreba opojnih droga, maloljetna lica

1. Uvodno o zloupotrebi opojnih droga

Zloupotreba opojnih droga nije novina u društvu, iako se ovaj društveni i pravni realitet najčešće smatra kao pošast savremenog doba s obzirom na znatno veću prisutnost, rasprostranjenost i dostupnost različitih vrsta opojnih droga na ilegalnom tržištu Bosne i Hercegovine i susjednih država. U tom smislu, u cilju boljeg razumjevanja ove materije, potrebno je napraviti veoma važnu diferencijaciju između upotrebe i zloupotrebe opojnih sredstava, s obzirom da se određena opojna sredstva koriste u medicinske svrhe (ublažavanje jakih bolova, poremećaji) pod jasno propisanim restriktivnim uslovima i ljekarskom kontrolom, kao i u veterinarske i naučno-istraživačke svrhe.¹

Različiti oblici zloupotreba opojnih droga su u fokusu interesovanja brojnih nauka (pravo, medicina, sociologija, viktimologija i dr.) od kojih svaka iz svog ugla, uvažavajući predmet proučavanja, nastoji pronaći prihvatljive odgovore na krucijalna pitanja etiološke, fenomenološke i preventivne prirode u cilju smanjenja prisutnosti ovog izuzetno negativnog i destruktivnog fenomena koji sukcesivno razara društvo i opšteprihvaćene univerzalne ljudske vrijednosti. Gotovo da nema naučne discipline koja na određeni način ne interferira s krivičnim pravom, napose imajući u vidu njegov središnji pojam – kažnjiva ponašanja.² Iz navedenog proizilazi da proučavanje i istraživanje zloupotrebe opojnih droga zahtjeva multidisciplinarni pristup, kako bi se takvim pristupom u konačnici dobili sveobuhvatni odgovori i rješenja na suštinska pitanja etiološke, fenomenološke i preventivne prirode.

Takodje, tendencija smanjenja starosne dobi ovisnika, odnosno konzumenata različitih vrsta opojnih droga posebno zabrinjava i predstavlja upozorenje ili alarm da postojeći preventivni mehanizmi zaštite koji se neposredno ispoljavaju kroz različite oblike institucionalnog i vaninstitucionalnog (vanpravnog) djelovanja nisu zadovoljili očekivanja u vezi smanjenja prisutnosti različitih krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga. Novija istraživanja pokazuju, s

1 Karović, S., Simović, M. „Kompleksnost otkrivanja, istraživanja i dokazivanja krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga“, *Sudska praksa* 84, Privredna štampa Sarajevo, 2020, 56.

2 Horvatić, Ž., Derenčinović, D., Cvitanović, L. (2016). *Kazneno pravo, Opći dio I, Kazneno pravo i kazneni zakon*, Pravni fakultet, Zagreb, 42.

jedne strane, veliku prisutnost droge kao opojnog sredstva u životu mladih lica, te, s druge strane, izrazitu kauzalnu povezanost između njenog konzumiranja i činjenja krivičnih djela pod odlučujućim utjecajem i dejstvom opojnih droga.³ Kriminalitet, naime, kulminira u doba adolescencije ili neposredno nakon nje, a to je doba pune fizičke snage u kojem su, opet, potrebe i zahtjevi mladog čovjeka često iznad njegovih mogućnosti.⁴ Zloupotrebu opojnih droga je praktično nemoguće iskorjeniti ali je moguće svesti je na minimum i to blagovremenim, efikasnim i zakonitim djelovanjem subjekata, odnosno agencija na planu poduzimanja srazmjerno potrebnih preventivnih i represivnih aktivnosti.

S druge strane, ne smijemo zanemariti ili ignorisati veoma značajne preventivne vaninstitucionalne (vanpravne ili društvene) kapacitete i mogućnosti usmjerene na blagovremeno sprečavanje i otkrivanje svih rizičnih ponašanja, posebno kada se radi o zaštiti maloljetnika kao rizičnoj kategoriji u periodu adolescencije, kao i povećanju svijesti o štetnosti opojnih droga. Sasvim opravdano u fokusu opšte, ali i naučno – stručne javnosti su mladi, odnosno maloljetnici kao izvršioци određenih krivičnih djela, ali i žrtve s obzirom na njihovu starosnu dob i izuzetno negativne i dugoročne posljedične refleksije. Brojni su razlozi zašto djeca, odnosno maloljetnici počinju da koriste određene opojne droge (eksperimentiranje, pripadnost grupi, radoznalost, „bijeg“ od stvarnosti i dr.). Primarni ili glavni cilj ilegalnog djelovanja pojedinaca i organizovanih kriminalnih grupa kada su u pitanju krivična djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga predstavlja sticanje ilegalnog profita. U tom smislu, zloupotrebu opojnih droga potrebno je promatrati kroz prizmu međusobne etiološke povezanosti ove pošasti sa drugim oblicima kriminaliteta, ali i drugim neprihvatljivim i rizičnim ponašanjima (spolni odnosi i mogućnost prenošenja spolnih i drugih bolesti) uvažavajući uzročno – posljedične odnose.

3 Hasić, J., „Odnos kvaliteta život i delinkventnog ponašanja maloljetnika“ Magistarski rad, Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici, Zenica, 2017.

4 Mladenović-Kupčević, R. (2001). *Kriminologija-četvrto izdanje*, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 141.

2. Prevencija ovisnosti o drogama medju maloljetnim licima

Kao što je već naprijed naglašeno, prevencija zloupotrebe opojnih droga i ovisnosti predstavlja prioritet kada je u pitanju institucionalno i vaninstitucionalno djelovanje svih subjekata i pojedinaca kao autoriteta na planu blagovremenog prepoznavanja svih rizičnih ponašanja kod mladih koji mogu „prerasti“ u konzumiranje opojnih droga i ovisnost. Prevenciju možemo definisati kao oblik društvene reakcije, plansku i koordiniranu aktivnost društvenih subjekata i državnih organa na predupređivanju poremećaja ponašanja i latentnih prestupa u teže oblike prekršajnih i krivičnih delikata.⁵ Destruktivne i dugoročne posljedice zloupotrebe opojnih droga su uglavnom poznate opštoj javnosti, tako da iste stvaraju imperativnu obavezu svakom građaninu kao pojedincu da iskaže svoju ličnu i društvenu odgovornost na planu prevencije, posebno kada je u pitanju partnerski odnos i saradnja građana sa subjektima, odnosno agencijama za sprovođenje zakona u otkrivačkoj fazi u vezi prijavljivanja krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga. Građani kao aktivni sudionici svih društvenih procesa u svakodnevnom životu mogu prepoznati i identifikovati određena rizična ponašanja, te sva raspoloživa saznanja, odnosno informacije i podatke koji ukazuju na postojanje određenog krivičnog djela dostaviti subjektima, odnosno agencijama za provođenje zakona u cilju blagovremenog djelovanja (pokretanje i provođenje istrage i dr). Prevencija je stvar duboko ukorijenjenog humanog odnosa prema čovjeku i stvar široke društvene akcije.⁶

Sekundarni kriminal povezan je s drogom, a čine ga uglavnom imovinski delikti usmjereni na nabavku droge, pri čemu se kao učinioci pojavljuju narkomani ovisnici.⁷ Suština preventivnog djelovanja se odnosi na blagovremeno poduzimanje odgovarajućih preventivno-zaštitnih aktivnosti od strane institucionalnih i vaninstitucionalnih subjekata na planu otklanjanja ili reduciranja svih faktora koji

5 Bošković, M. (1999). *Kriminološki leksikon*, Matica Srpska, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, 266.

6 Krivokapić, V. (2006). *Prevencija kriminaliteta, Teorijsko-kriminalistički pristup*, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 3.

7 Simović, M., Bisić, A., Silajdžić, M., Bisić, M., Krenić, E. (2016). *Sprečavanje i suzbijanje zloupotrebe opojnih droga s obzirom na krivičnopravni aspekt*, Finex, Sarajevo, 66.

neposredno ili posredno pogoduju nastanku određenih rizičnih ponašanja koja usmjeravaju mlade na put u ovisnost.

Dakle, izuzetno je važno preventivno djelovanje koje podrazumjeva, odnosno inkorporira sveukupnost srazmjerno potrebnih aktivnosti neposredno prije nastanka destruktivne posljedice. U tom smislu, porodica ima posebno značajnu preventivnu i zaštitnu ulogu i funkciju, cijeneći da članovi porodice svojim neposrednim i uglavnom stalnim fizičkim prisustvom mogu prepoznati sve promjene u ponašanju maloljetnika, te blagovremeno prepoznati i identifikovati određena društveno neprihvatljiva ponašanja koja se razlikuju od usvojenih i opšteprihvaćenih obrazaca ponašanja. U tom smislu, poseban akcenat u preventivnoj i zaštitnoj ulozi i funkciji se daje zdravoj i skladnoj porodici, jer samo takva porodica, sa harmoničnim porodičnim ambijentom u kome nisu prisutne negativne pojave i devijacije, može uspješno obaviti zadatak na formiranju pravilnih obrazaca ponašanja svojih mladih članova.⁸

Pored porodice koja nesumnjivo ima prvorazrednu preventivnu i zaštitnu ulogu i funkciju, potrebno je naglasiti značaj i drugih subjekata na planu prevencije kao što su obrazovne ustanove, mediji, sportski kolektivi, religijske zajednice, nevladin sektor, kao i značaj pojedinaca kao autoriteta koji svojim djelovanjem mogu pružiti značajan doprinos na planu prevencije. Medjutim, povećanje svijesti o štetnosti opojnih droga kod svih građana a posebno kod mladih, odnosno djece i maloljetnika predstavlja najvažniji preventivni segment koji zavređuje posebnu pažnju naučno-stručne javnosti na planu kreiranja srazmjernih i efikasnih preventivnih programa i strategija koje su kompatibilne realnim društvenim potrebama određene lokalne zajednice. Strategije za borbu protiv zloupotrebe opojnih droga i ovisnosti, kao i preventivni programi i operativni planovi moraju biti u provedbenom smislu prilagođeni i kompatibilni realnim društvenim potrebama uvažavajući specifične etiološke faktore, uslove i okolnosti.

Preventivni koncepti moraju biti stalno kritički preispitivani, uvažavajući postignute rezultate sa tendencijom unapređenja određenih preventivnih rješenja u odnosu na konkretne probleme. Rapidan i revolucionaran tehničko-tehnološki razvoj u zadnje dvije decenije nesumnjivo zahtjeva i kontinuirano praćenje svih mogućih

8 Orlić, S., Karović, S., „Uticaj kvaliteta života na delinkventno ponašanje maloljetnih lica“, Revija za pravo i ekonomiju br. 2/20, 56.

rizikofaktora sa aspekta pružanja adekvatne zaštite prema djeci, odnosno maloljetnicima (npr. različiti oblici visokotehnološkog kriminaliteta, prodaja opojne droge putem interneta i dr).

3. Zloupotreba opojnih droga i kaznenopravna zaštita maloljetnih lica

Maloljetna lica su u današnjem vremenu u velikoj mjeri sklona konzumiranju opojnih droga i podložna su kategorija da budu pasivni subjekat zloupotrebe opojnih droga bilo na način da im se raznim inkriminirajućim radnjama droga učini dostupnom, ili pak na način da budu iskorišteni za preduzimanje radnji zloupotrebe opojnih droga u odnosu prema drugim licima. Pored preduzimanja, navedenih, preventivnih mjera u suzbijanju zloupotrebe opojnih droga među najmladjom i ujedno najvulnerabilnijom populacijom za iskorištavanje u svrhu zloupotrebe opojnih droga, društvo preduzima i odgovarajuće represivne, normativne mjere putem kaznenopravne legislative, odnosno propisivanjem inkriminacija u kaznenim zakonodavstvima koje sadrže odredbe o sankcioniranju preduzimanja inkriminirajućih radnji zloupotrebe opojnih droga prema maloljetnim licima.

Takve inkriminacije sa kaznenim odredbama su propisane u dva kaznena zakonodavstva, prevashodno u krivičnom zakonodavstvu, kao i u prekršajnom zakonodavstvu. U tom smislu, radi se o krivičnim i prekršajnim inkriminacijama sa propisivanjem zakonskih odredbi o sankcioniranju preduzimanja inkriminirajućih radnji iz oblasti zloupotrebe opojnih droga na štetu maloljetnih lica. To znači da se maloljetnim licima pruža kaznenopravna zaštita od zloupotrebe opojnih droga sa dva aspekta: krivičnog i prekršajnog aspekta.

3.1. Zloupotreba opojnih droga i krivičnopravna zaštita maloljetnih lica

Krivičnopravna zaštita maloljetnih lica je noviji pojam koji se u krivičnopravnoj teoriji javlja tokom druge polovine prošlog vijeka uvođenjem, po osnovu proširivanja kriminalne zone u svrhu

zaštite djece, u krivične zakone novih krivičnih djela. Krivično pravna zaštita maloljetnih lica je zbirni pojam za sve inkriminacije u krivičnom zakonu, odnosno sva krivična djela kojima se pruža zaštita maloljetnim licima.⁹ Krivičnopravna zaštita maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga ostvaruje se propisivanjem kvalifikatornih odredbi o činjenju, odnosno preduzimanju inkriminirajućih radnji zloupotrebe opojnih droga na štetu maloljetnika, kao i kroz kaznenu politiku zakonodavca izraženu u propisivanju strožije, odnosno višeg iznosa kazne za kvalifikovani, teži oblik djela učinjen na štetu maloljetnog lica.

Razlozi za krivičnopravnu zaštitu, odnosno za propisivanje krivičnopravnih odredbi kojima se maloljetnim licima pruža zaštita od zloupotrebe opojnih droga su brojni od kojih su naročito značajni sljedeći razlozi:

- a.) sve je veća ugroženost zdravlja ljudi od zloupotreba opojnih droga, a posebno maloljetnih lica, kao najvulnerabilnije kategorije u pogledu kriminaliteta povezanog sa opojnih drogama,
- b.) prisustvo brojnih socijalnih problema koji su uzrokovani ili ekspanzirani zloupotrebama opojnih droga,
- c.) izražena prevalentnost incidencije viktimizacije maloljetnih lica zloupotrebama opojnih droga, odnosno porast krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga učinjenih na štetu maloljetnika,
- d.) smanjenje starosne granice mladih koji ulaze u svijet narkomanije i širenje narkomanije među mladim uzrokovano inkriminirajućim saučesničkim radnjama podstrekavanja i pomaganja maloljetnih lica u konzumiranju i zloupotrebi opojnih droga od strane odraslih lica,
- e.) zanemarivanje krivičnopravne zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga uzrokovalo bi rapidan i nekontrolisani porast zloupotrebe opojnih droga sa nesagledivim posljedicama po zdravlje stanovništva, odnosno maloljetnih lica i na društvenu zajednicu u cjelini.

Zbog podijeljene zakonodavne nadležnosti, proistekle iz specifičnog ustavnopravnog uređenja Bosne i Hercegovine, u Bosni i

9 Cvjetko, B., Singer, M. (2013). *Kaznenopravna zaštita djece*, Globus, Zagreb, 287.

Hercegovini egzistiraju četiri krivična zakona: državni, dva entitetska i distriktni krivični zakon. U kontekstu krivičnopravne zaštite od zloupotrebe opojnih droga, na državnom nivou, odnosno krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine propisana je inkriminacija pod nazivom „Neovlašteni promet opojnim drogama“. Radi se o inkriminaciji koja po sadržaju ima za cilj suzbijanje tercijarnog¹⁰ kriminaliteta i kojom su obuhvaćene isključivo međunarodne ilegalne transakcije sa drogama.

Kada je u pitanju krivičnopravna zaštita maloljetnih lica¹¹ od zloupotrebe opojnih droga u BiH,¹² ona se ostvaruje propisivanjem

- 10 Tercijarni kriminalitet povezan sa zloupotrebom opojnih droga je društveno najopasniji, jer se radi o kriminalitetu vezanom za međunarodne kriminalne organizacije koje se bave proizvodnjom, trgovinom i krijumčarenjem droge.
- 11 U krivičnim zakonodavstvima u Bosni i Hercegovini, odnosno u entitetskim i krivičnom zakonodavstvu BD BiH prisutan je problem neujednačene pravne terminologije za pojam „djeteta“, odnosno „maloljetnika“, tako da ovi pojmovi imaju različito značenje u krivičnom pravu BiH, odnosno nemaju isto značenje u krivičnim zakonima. Ta razlika se ogleda u tome što u krivičnom zakonodavstvu entiteta Republika Srpska, pojam „dijete“ ima šire značenje, tako da prema članu 123. st. 1. tač. 7. „dijete“ kao žrtva krivičnog djela je lice koje nije navršilo osamnaest godina, dok u krivičnom zakonodavstvu entiteta Federacija BiH i KZ BD BiH pojam „dijete“ ima uže značenje, jer prema čl. 2. st. 12. KZ FBiH i čl. 2. st. 13 KZ BD BiH „dijete“ je lice koje nije navršilo četrnaest godina, dok je „maloljetnik“, prema članu 2. st. 13. KZ FBiH i čl. 2. st. 14. KZ BD BiH, lice koje nije navršilo osamnaest godina. Pojam djeteta u KZ entiteta RS je usklađen terminologiji Konvenciji je UN o pravima djeteta iz 1989 kao najvažnijeg i najsveobuhvatnijeg dokumenta za zaštitu prava djece (isti pojam djeteta je propisan i u KZ R. Hrvatske, čl. 87. st. 7). Pojam maloljetnika u KZ entiteta Federacija BiH i KZ BD BiH je formulacijski neprecizan jer umjesto lica koje je navršilo četrnaest a nije navršilo osamnaest godina (vid. čl. 112. st. 9. KZ R. Srbije), označava lice koje nije navršilo 18 godina (čl. 2. st. 13. KZ FBiH i čl. 2. st. 14. KZ BD BiH) što dovodi do preklapanja sa pojmom maloljetnog lica koji je kao genusni pojam propisan u pojedinim susjednim zakonodavstvima (takav pojam je propisan u Srbiji, čl. 112. st. 10 KZ R. Srbije). Kada je u pitanju prekršajno zakonodavstvo, u oba entitetska i prekršajnom zakonodavstvu BD BiH koristi se isti pojam „maloljetnik“ propisivanjem odredbi o maloljetnicima (čl. 40. i 41. ZP entiteta FBiH, čl. 73. ZP entiteta RS, čl. 25 i 26. ZP BD BiH).
- 12 U Bosni i Hercegovini je 2006 godine donijet Zakon o suzbijanju i sprečavanju zloupotrebe opojnih droga (Službeni Glasnik BiH, br. 8/2006). Zakon je donijet u cilju sprečavanja i suzbijanja nedozvoljene proizvodnje i prometa opojnih droga, psihotropnih supstanci i biljaka iz kojih se može dobiti opojna droga, kao i supstanci koje se mogu upotrebiti za proizvodnju opo-

tri inkriminacije u našem krivičnom zakonodavstvu. S tim u vezi, propisana su 2 krivična djela u okviru grupe krivičnih djela protiv zdravlja ljudi a odnose se na djela „neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga“ i „posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga“,¹³ te jedno krivično djelo u okviru grupe krivičnih djela protiv braka i porodice a odnosi se na krivično djelo „zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika“¹⁴ kojim se maloljetnom licu pruža krivičnopravna zaštita od odavanja opojnim drogama.

Dvije inkriminacije, odnosno njihove odredbe koje se odnose na maloljetna lica propisane su u cilju zaštite maloljetnih lica kako od inkriminirajućih radnji proizvodnog i prometnog karaktera kojim se maloljetnim licima čine dostupnim opojne droge ili ih stavljaju u funkciju lica iskorištenih za činjenje dostupnosti droga drugim licima, tako i od inkriminirajućih saučesničkih radnji koje su u funkciji proširivanja narkomanije. Treća inkriminacija, odnosno njena kvalifikatorna odredba koja se odnosi na krivičnopravnu zaštitu maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga propisana je u funkciji zaštite maloljetnih lica od odavanja opojnim drogama kao posljedici inkriminirajućih radnji roditelja, kao specifičnih učinilaca djela, u odnosu, odnosno postupanju prema svojoj djeci, odnosno maloljetnim licima kao pasivnim subjektima.

Specifičnost krivičnopravne zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini ogleda se u izrazitoj razlici između entiteskih krivičnih zakonodavstava u pogledu obima, odnosno odredbi kojima se maloljetnim licima pruža takva zaštita. Naime, krivično zakonodavstvo entiteta Republika Srpska pruža znatno širu krivičnopravnu zaštitu maloljetnim licima od zloupotrebe opojnih droga u odnosu na krivično zakonodavstvo entiteta Federacija BiH. Ta razlika je prisutna u obe inkriminacije, koje će u ovom radu biti elaborirane u kontekstu krivičnopravne zaštite maloljetnih lica,

jnih droga ili psihotropnih supstanci, odnosno prekursora, te u cilju sprovođenja međunarodnih konvencija o kontroli opojnih droga. Na osnovu ovog zakona se od strane Parlamentarne Skupštine BiH donosi Državna strategija nadzora nad opojnim drogama, suzbijanja i sprečavanja zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini pa je tako donijeta i aktuelna strategija za period 2018-2023.

13 Prema KZ RS – ova inkriminacija nosi naziv „Omogućavanje uživanja opojnih droga“.

14 Prema KZ RS – ova inkriminacija je pod nazivom „Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta“.

pri čemu je u pogledu inkriminacije „Neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga“ iz člana 238. KZ FBiH evidentna nepropisanost odredbe o zaštiti maloljetnih lica od inkriminirajućih radnji proizvodnog i prometnog karaktera na njihovu štetu u odnosu na široku propisanost takvih odredbi u članu 207. KZ RS, dok je u pogledu inkriminacije „Posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga“ iz člana 239. KZ FBiH propisana jedna, uža odredba o zaštiti maloljetnih lica od radnji zloupotrebe opojnih droga na njihovu štetu, koje su zapravo radnje širenja narkomanije, u odnosu na znatno šire propisane odredbe krivičnopravne zaštite maloljetnih lica u navedenoj inkriminaciji u članu 208. KZ RS.

Razlogovakvojrazliciizmeđu entitetskih krivičnih zakonodavstava u krivičnopravnoj zaštiti maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga, odnosno neujednačenosti krivičnopravnih odredbi koje se odnose na zaštitu maloljetnih lica od radnji zloupotrebe opojnih droga je taj što je u krivičnom zakonodavstvu entiteta Republika Srpska, izmjenama i dopunama krivičnog zakona iz 2017¹⁵ godine došlo do izmjena i dopuna u pogledu ovih inkriminacija tako što su uvedene nove, kvalifikatorne odredbe vezane za maloljetna lica kojima je, uz do tada postojeće odredbe, znatno proširen krivičnopravni okvir zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga. U nastavku rada će biti obrađene navedene inkriminacije vezujući iste za krivičnopravnu zaštitu maloljetnih lica, uz interpretacije razlika u odredbama navedenih inkriminacija u entitetskim krivičnim zakonodavstvima.

3.1.1. Neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga

Ova inkriminacija se sastoji iz devet opciono propisanih radnji izvršenja koje se ispoljavaju u neovlaštenoj proizvodnji, preradi, prodaji ili nuđenju na prodaju, kupovini, držanju ili prenošenju radi prodaje, posredovanju u prodaji ili kupovini ili na drugi način neovlaštenom stavljanju u promet supstanci ili preparata koji su proglašeni za opojne droge.

Sve navedene radnje iz ove inkriminacije se mogu podvesti pod dvije grupe djelatnosti: djelatnosti proizvodnog karaktera kao što su proizvodnja i prerada opojnih droga i djelatnosti prometnog

15 Službeni Glasnik Republike Srpske, br. 64/2017.

karaktera kao što su ostale djelatnosti kojima se omogućava stavljanje u promet i prodaja opojnih droga.

Ovo krivično djelo je dovršeno neovlaštenim preduzimanjem bilo koje djelatnosti koja je označena kao radnja ovog krivičnog djela. Ukoliko bi jedno lice učinilo više navedenih, opciono propisanih, radnji izvršenja ono bi izvršilo samo jedno krivično djelo, dok bi činjenica da je učinjeno više radnji izvršenja mogla biti od uticaja na odmjerenje kazne, odnosno mogla bi da se uzme u obzir kao otežavajuća okolnost prilikom odmjerenja kazne. U tom slučaju, radi se o prividnom sticaju krivičnih djela po osnovu alternativiteta.¹⁶

Bitno obilježje ovog krivičnog djela je neovlašteno postupanje učinioca djela, odnosno takvo postupanje koje je u suprotnosti sa odredbama Zakona o proizvodnji i prometu opojnih droga prema kojem se opojne droge mogu proizvoditi i stavljati u promet samo za medicinske, veterinarske, nastavne, laboratorijske i naučne svrhe.¹⁷

Cilj ove inkriminacije sa kriminalno – političkog aspekta je da se zaštititi zdravlje svih, pa tako i maloljetnih lica od štetnog djelovanja zloupotrebe opojnih droga. U okviru ove inkriminacije, u krivičnom zakonodavstvu entiteta Republika Srpska, u članu 207. st.2. propisana je nova kvalifikatorna odredba u koju su uneseni novi modaliteti izvršenja krivičnog djela na štetu djeteta, na koje je dugo vremena upozoravala praksa, čime je osigurana bolja krivičnopravna zaštita djece i pooštrena kazna za učinitelje ovog djela. Ova inkriminacija, odnosno teži oblik ovog djela u članu 207. st. 2. KZ RS sadrži više kvalifikatornih okolnosti koje se odnose na činjenje inkriminirajućih radnji na štetu djeteta. Nova kvalifikatorna odredba koja je radi posebne zaštite djece uvedena u krivičnom zakonodavstvu entiteta Republika Srpska iz člana 207. st. 2. KZ RS sadrži tri kvalifikatorne okolnosti u vezi djeteta, odnosno maloljetnog lica koje djelu daju teži oblik i propisan viši iznos kazne u odnosu na osnovni oblik djela.¹⁸

16 Stojanović, Z., Škulić, M., Delibašić, V. (2018). *Osnovi krivičnog prava I* – Službeni glasnik, Beograd, 299.

17 Proizvodnju mogu vršiti preduzeći drugi subjekti privrednog poslovanja koji za to imaju odobrenje nadležnog organa, dok se pod dozvoljenim prometom opojnih droga podrazumjeva uvoz, izvoz, tranzit, prodaja i svaki drugi način stavljanja u promet opojnih droga (vidi o tome, Stojanović, Z., Perić, O, (2006). *Krivično pravo – posebni deo*, Beograd, 223).

18 Za teži olik djela iz stava 2. člana 207 KZ entiteta RS propisan je viši posebni minimum i maksimum kazne unutar opšteg zakonskog okvira kazne od 5 do 15 godina u odnosu na posebni minimum i maksimum kazne za osnovni

Ovom novom odredbom intencija zakonodavca je da se obezbjedi pojačana krivičnopravna zaštita djece od negativnih uticaja narkomanije.¹⁹

Teži oblik djela iz člana 207. st. 2. KZ RS kvalifikovan je uzrasnim ili ličnim svojstvom, odnosno svojstvom djeteta kao pasivnog subjekta prema kojem se preduzimaju radnje iz osnovnog oblika djela. Naime, teži oblik djela neovlaštene proizvodnje i prometa opojnim drogama čini onaj ko ponudi, proda ili posreduje u prodaji supstanci ili preparata koji su proglašeni za opojne droge djetetu ili duševno poremećenom licu. Radi se o umišljajnom postupanju učinitelja ovog oblika djela, odnosno obliku djela koji se u odnosu na dijete kao pasivnog subjekta djela može izvršiti samo s namjerom, tako da učinitelj mora biti svjestan da je riječ o djetetu u odnosu na koje preduzima inkriminirajuće radnje ponude ili prodaje opojnih droga.

Takođe, teži oblik ovog djela iz stava 2 navedenog člana kvalifikovan je posebnim mjestom na kojem se preduzimaju inkriminirajuće radnje iz osnovnog oblika djela. Tako je ovo djelo teže, odnosno djelo iz osnovnog oblika iz stava 1 prerasta u teži, odnosno kvalifikovani oblik djela iz stava 2 čl. 207. KZ RS ako se radnje ponude, prodaje ili posredovanja u prodaji supstanci ili preparata koji su proglašeni za opojne droge obavljaju u školi ili drugim odgojno-obrazovnim, sportskim i kulturnim ustanovama ili mjestima koji služe za obrazovanje, odgoj, sportsku ili neku drugu društvenu aktivnost djece ili u njihovoj neposrednoj blizini.²⁰ Radi se, dakle, o odredbi kojom se pruža prevashodna krivičnopravna zaštita djece od zloupotrebe opojnih droga jer navedena mjesta, zapravo, predstavljaju mjesta koja po svojoj svrsi služe maloljetnim licima, odnosno mjesta na kojima se okupljaju i zadržavaju maloljetna lica kao najvulnerabilnija kategorija za viktimizaciju zloupotrebama opojnih droga, odnosno za preduzimanje navedenih inkriminirajućih radnji na njihovu štetu.

oblik djela iz stava 1 istog člana od 1 do 10 godina kazne zatvora.

19 Babić, M., Marković, I. (2018). *Krivično pravo-posebni dio*, Pravni fakultet, Banja Luka, 175.

20 U odredbi nije definisano šta se podrazumjeva pod neposrednom blizinom ustanove vaspitanja i obrazovanja kao prostorne odrednice u kojoj se preduzimaju inkriminirajuće radnje zloupotrebe opojnih droga iz osnovnog oblika djela. S obzirom da se radi o novoj odredbi ostaje na sudskoj praksi da zauzme stav u pogledu bližeg ili preciznijeg definisanja i određenja pojma neposredna blizina ustanove vaspitanja i obrazovanja.

Pored navedenog, teži oblik iz stava 2 člana 207. KZ RS kvalifikovan je uzrasnim svojstvom pasivnog subjekta koji se iskorištava za preduzimanje radnji iz osnovnog oblika djela prema drugim licima. S tim u vezi, djelo dobija teži oblik ako se za radnje ponude, prodaje ili posredovanja u prodaji supstanci ili preparata koji su proglašeni za opojne droge drugim licima iskoristi dijete. Radi se o kvalifikatornoj okolnosti koja podrazumjeva iskorištavanje djeteta, odnosno maloljetnog lica od strane drugog lica za djelatnosti prodaje opojnih droga kojima bi maloljetna lica činila dostupnim opojne droge drugim licima.²¹ Takav slučaj postoji ako je npr. učinilac iskoristio dijete za kupovinu ili prodaju opojne droge, odnosno za prenošenje opojne droge itd. Na taj način će kao izvršilac ovog oblika djela odogovarati onaj ko podstrekava dijete na preduzimanje neke od inkriminirajućih radnji iz osnovnog oblika djela. Radi se o isključivo umišljajnom postupanju učinioca ovog težeg oblika djela u odnosu na pasivnog subjekta, jer učinilac mora biti svjestan maloljetstva, odnosno uzrasta lica koje koristi i mora imati jasnu predstavu da će to dijete izvršiti krivično djelo, odnosno preduzeti neku od inkriminirajućih radnji nuđenja ili prodaje droge drugim licima. Kod težeg oblika ovog djela učinjenog na štetu maloljetnog lica iskorištavanjem istog za navedene djelatnosti obuhvaćene radnjom izvršenja kao obilježja bića ovog krivičnog djela irelevantno je da li maloljetno lica zna da se radi o izvršenju krivičnog djela neovlaštena proizvodnja i promet opojnih droga, odnosno da zna da je njegovo postupanje, za koje se iskorištava, neovlašteno, ili, drugim riječima, u suprotnosti sa odredbama Zakona o proizvodnji i prometu opojnih droga.

Još jedan teži oblik djela, kojim se maloljetnim licima pruža krivičnopravna zaštita od viktimizacije zloupotrebama opojnih droga u

21 Nejasno je kako u krivičnom zakonodavstvu FBiH nema odredbe o iskorištavanju djeteta, odnosno maloljetnika za djelatnosti proizvodnog i prometnog karaktera, odnosno za učinjenje neovlaštene proizvodnje i prometa opojnim drogama. Takav propust zakonodavca posebno je izražen s obzirom na stajalište Konvencije UN protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci iz 1988 godine kao najvažnije konvencije koja se odnosi na ovu inkriminaciju. U Preambuli ove Konvencije navodi se da su "Strane potpisnice ove Konvencije posebno zabrinute činjenicom da se u mnogim dijelovima svijeta djeca koriste za svrhe nezakonite proizvodnje, distribucije i trgovine opojnim drogama i psihotropnim supstancama što povlači neprocjenjivu vrijednost". Vidi više o tome, Petrović, B., Jovašević, D., Ferhatović, A. (2016). *Krivično pravo-saučesništvo, krivične sankcije i posebni dio*, Pravni fakultet, Sarajevo, 368.

okviru ove inkriminacije, propisan je u novoj odredbi iz čl. 207. st. 3. KZ RS prema kojoj je teži oblik djela kvalifikovan ličnim svojstvom izvršioca, okolnostima izvršenja djela i svojstvom pasivnog subjekta. Premda nije eksplicite navedeno dijete kao jedan od pasivnih subjekta ovog težeg oblika djela takvo što se podrazumjeva iz ličnih svojstava nekih od izvršilaca djela poput odgajatelja i nastavnika kao lica zaposlenih u ustanovama odgoja i obrazovanja u kojima se, iz iste, odnosno odgojno-obrazovne svrhe, nalaze, odnosno borave djeca. Krug lica koja koristeći svoj položaj mogu učiniti teži oblik djela prema drugim licima, uključujući i maloljetna lica, (u odnosu na koja to djelo mogu učiniti odgajatelj i nastavnik) je širok i odnosi se na službena lica, nastavnika, odgajatelja, socijalnog ili zdravstvenog radnika ili sveštenika, odnosno vjersko lice. U pogledu ovog oblika djela, za pripisivanje odgovornosti i sankcioniranje nekog od navedenih učinilaca djela, u konkretnom slučaju odgajatelja i nastavnika kada su u pitanju maloljetna lica kao pasivni subjekti djela, neophodno je dokazati da je odgajatelj ili nastavnik radnju zloupotrebe opojne droge iz osnovnog oblika djela, odnosno radnju nuđenja ili prodaje droge djetetu učinio iskorištavanjem svog položaja. Nastavnik ili odgajatelj u odnosu na dijete ili djecu kao pasivne subjekte ovog oblika djela preduzima radnju izvršenja sa umišljajem, svjestan da iskorištava svoj položaj koji mu olakšava stupanje u kontakt sa djetetom ili djecom kao širom ciljnom grupom lica u odnosu na koja preduzima navedene inkriminirajuće radnje zloupotrebe opojnih droga iz osnovnog oblika djela.

Pored navedenih teških oblika krivičnog djela „Neovlaštena proizvodnja i promet opojnih droga“, odnosno pored teškog oblika djela sa više kvalifikatornih okolnosti iz člana 207. st. 2. KZ RS i teškog oblika iz stava 3 ovog člana, propisan je i najteži oblik djela u stavu 4 navedenog člana koji postoji kada učinilac inkriminirajućim radnjama zloupotrebe opojnih droga iz osnovnog i navedenih težih oblika djela iz čl. 207. st. 2 i 3. KZ RS prouzrokuje znatno oštećenje zdravlja većeg broja lica ili smrt lica²² kojem je prodao supstancu

22 Kod ove kvalifikatorne odredbe inkriminacije „Neovlaštena proizvodnja i promet opojnim drogama“ iz čl. 207. st. 4. KZ RS, u odnosu na kvalifikatornu odredbu inkriminacije „posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga“ iz člana 239. st. 2 KZ FBiH propisana je preciznije formulisana odredba po kojoj je sa krivičnopravnog, odnosno punitivnog aspekta opravdanije praviti ekvivalenciju, odnosno dovesti u jednaku ravan prouzrokovanje znatnog oštećenja zdravlja većeg broja lica sa nastupanjem

ili preparat koji su proglašeni za opojne droge ili je posredovao u njihovoj prodaji. Kod ovog najtežeg oblika djela mora da postoji, odnosno da bude utvrđena kauzalna veza između upotrebe droge i smrti lica, tako da je smrt lica nastupila usljed konzumiranja droge koju je kupio od učinitelja ovog oblika djela. Pri tome, smrt lica, kao nastupjela posljedica preduzimanja inkriminirajućih radnji ponude, prodaje ili posredovanja u prodaji opojnih droga mora biti rezultat nehatnog postupanja učinitelja. Za najteži oblik ovog djela propisana je kazna zatvora najmanje osam godina.

U pogledu kaznene politike zakonodavca sporna je propisana kazna za najteži oblik ovog djela iz razloga što zakonodavac za ovaj oblik djela učinjen iz nehata učinioca propisuje viši iznos zatvorske kazne u odnosu na teška krivična djela koja se mogu izvršiti isključivo umišljajem. Naime, ovde je sporno propisivanje strožije mjere kazne, odnosno višeg posebnog minimuma kazne, unutar opšteg zakonskog kaznenog okvira, za teži oblik ovog djela kvalifikovan težom posljedicom, odnosno smrću lica koja je proizašla iz nehata učinioca, u odnosu na posebni minimum kazne za krivično djelo ubistva kod kojeg je posljedica obuhvaćena umišljajem učinioca.

S obzirom na to da su krivičnopravne odredbe kod ove inkriminacije kojima se pruža krivičnopravna zaštita maloljetnim licima od zloupotrebe opojnih droga propisane samo u KZ entiteta RS, neophodna je potreba i ujedno prijedlog *de lege ferenda* da se ove odredbe propišu i u KZ entiteta FBiH i BD BiH. Razlog za takvo što je u ujednačavanju krivičnopravne regulative i jačanju, odnosno pružanju bolje i efikasnije krivičnopravne zaštite maloljetnim licima od zloupotrebe opojnih droga na cijelom području BiH. Iako se u okviru ove inkriminacije u najvećoj mjeri radi o novim krivičnopravnim odredbama iz člana 207. st. 2. i 3 KZ entiteta Republika Srpska kojima se pruža krivičnopravna zaštita maloljetnim licima od zloupotrebe opojnih droga, uvedenim u KZ RS izmjenama od 2017. godine, ukoliko bi ostala postojeća deficitarnost krivičnopravnih odredbi u funkciji pružanja krivičnopravne zaštite maloljetnim licima od viktimizacije zloupotrebama opojnih droga u KZ FBiH i BD BiH, postojat će ustaljena sudska praksa da entitetski sudovi sude po različitim krivičnopravnim odredbama inkriminacija iz oblasti zloupotrebe opojnih droga, što će se posebno negativno reflektovati

smrti lica, nego što se pod pojam naročito teških posljedica može ubrajati i nastupanje smrti.

na krivičnopravnu zaštitu maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga u entitetu Federacija BiH i Brčko distriktu BiH. Naime, kao posljedica neujednačene krivičnopravne zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga i propisanosti u okviru ove inkriminacije krivičnopravnih odredbi kojima se pruža ta zaštita maloljetnim licima samo u KZ entiteta Republika Srpska, slučajevi ponude ili prodaje opojnih droga maloljetnim licima ili iskorištavanja istih za te svrhe prema drugim licima, kao i slučajevi preduzimanja takvih radnji prema maloljetnim licima u školama i drugim odgojno obrazovnim mjestima (iskorištavanjem položaja učitelja u svojstvu odgajatelja ili nastavnika) u Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH neće biti predmet krivičnopravne intervencije, odnosno inkriminirani kao teži oblici krivičnog djela neovlaštena propizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, pa samim time neće biti niti predmet procesuiranja i suđenja učiniteljima ovog djela. Usljed postojećih rešenja u KZ FBiH u okviru ove inkriminacije, koja ne pružaju krivičnopravnu zaštitu maloljetnim licima od zloupotrebe opojnih droga, maloljetna lica su sasvim sigurno ciljna grupa učinilaca ovog djela za preduzimanje inkriminirajućih radnji iz osnovnog oblika djela prema njima, kao i za njihovo iskorištavanje za činjenje takvih radnji, odnosno za činjenje, putem prodaje, dostupnim opojnih droga drugim licima. Premda krivičnopravna zaštita nije jedini vid zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga, postojeća rješenja u KZ FBiH pogoduju viktimizaciji maloljetnika, odnosno tome da maloljetna lica kao ciljna kategorija pasivnih subjekata ovog djela budu od strane učinilaca u velikoj mjeri iskorištavana za preduzimanje inkriminirajućih radnji iz oblasti zloupotrebe opojnih droga, te da budu viktimizirani bilo kao konzumenti i u kasnijem periodu ovisnici i učinioci krivičnih djela usljed te ovisnosti, bilo kao lica koja će od strane učitelja biti korištena u prodaji, odnosno činjenju dostupnim opojnih droga drugim licima.

3.1.2. Posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga

Ovo krivično djelo se sastoji u navođenju drugog na uživanje opojne droge, davanju opojne droge drugom da je on ili neko drugi uživa, stavljanju na raspolaganje prostorije radi uživanja opojne droge, ili na drugi način omogućavanje drugom da uživa opojnu drogu.

Djelo je dovršeno preduzimanjem bilo koje od navedenih djelatnosti koje predstavljaju radnju izvršenja. Za ocjenu dovršenosti djela irelevantno je dali je došlo do uživanja opojne droge, odnosno nije neophodno da je lice, kome se nekom od navedenih radnji izvršenja omogućava uživanje opojnih droge, tu drogu i koristilo. Naime, okolnost da li je to lice koristilo ili nije koristilo opojnu drogu nije okolnost koja utiče na ocjenu dovršenosti djela, već okolnost koja bi se uzimala u obzir prilikom odmjeravanja kazne. Takođe, ukoliko isto lice izvrši više različitih radnji izvršenja iz ove inkriminacije, poput navođenja na uživanje opojnih droga, te davanja droge i ustupanje prostorija radi uživanja iste, kao i pomaganja pri ubrizgavanju droge u venu, takvo lice čini samo jedno krivično djelo omogućavanja uživanja opojnih droga jer je u pitanju prividni sticaj po osnovu alternativiteta,²³ dok će činjenica da je izvršeno više različitih radnji izvršenja biti od uticaja, odnosno predstavljati otežavajuću okolnost prilikom odmjeravanja kazne.

Kod ove inkriminacije krivičnopravna represija je usmjerena prema onima koji doprinose širenju narkomanije, odnosno prema onima koji svojim radnjama podstrekavaju druge ili im pomažu da konzumiraju opojne droge. To znači da se kod ovog djela inkriminišu radnje pomaganja i navođenja drugog lica na uživanje opojnih droga. Radi se o radnjama podstrekavanja i pomaganja koje iako su po svojoj prirodi radnje saučesništva neće biti kažnjene kao saučesništvo, već su propisane kao radnje izvršenja, odnosno kao radnje samostalnog krivičnog djela. Razlog za takvo što se ogleda u tome što se uživanje opojnih droga ne inkriminiše kao krivično djelo. Radnje podstrekavanja i pomaganja kod ove inkriminacije su, dakle, propisane kao radnje samostalnog krivičnog djela. Da nisu propisane kao radnje samostalnog krivičnog djela, radnje pomaganja i navođenja drugog lica, uključujući i maloljetno lice, na uživanje opojnih droga, zbog akcesorne prirode saučesništva, odnosno zbog prihvaćene teorije limitirane akcesornosti, ostale bi izvan zone kažnjivosti. Naime, zbog tih usvojenih pravila o limitiranoj akcesornosti saučesništva bilo bi nemoguće kazniti kao saučesnike ona lica koja su nekog navodila na uživanje opojne droge ili su mu u tome pomagala.²⁴ Kriminalnopolitički razlog propisivanja

23 Delibašić, V. (2014). *Suzbijanje zloupotreba opojnih droga sa stanovišta krivičnog prava*, Službeni Glasnik, Beograd, 222.

24 Atanacković, D. (1981). *Krivično pravo-posebni deo*, Beograd, 326.

radnji podstrekavanja i pomaganja drugog lica u uživanju opojnih droga kao radnji samostalnog krivičnog djela ogleda se i u činjenici da je pomaganje, a posebno podstrekavanje, odnosno navođenje odlučujuće pri prvom uzimanju opojne droge. To se naročito odnosi na maloljetna lica jer kriminološka istraživanja ukazuju na to da je nagovor (više nego radoznalost) drugih prvi razlog koji opredjeljuje mlade, odnosno maloljetna lica da koriste opojne droge.²⁵

I kod ove inkriminacije postoje razlike između entitetskih krivičnih zakonodavstava u pogledu krivičnopravne zaštite maloljetnih lica od konzumiranja opojnih droga, odnosno od negativnog uticaja narkomanije. Naime, ta razlika se ogleda kako u propisanim kvalifikatornim krivičnopravnim odredbama sa maloljetnim licima kao pasivnim subjektima djela, tako i u kaznenoj politici entitetskih zakonodavaca.

U pogledu kvalifikatornih krivičnopravnih odredbi, u odnosu na KZ FBiH²⁶ koji u čl. 239. st. 2. sadrži uže propisani teži oblik, odnosno kvalifikatornu odredbu, KZ RS i u pogledu ove inkriminacije, kao i u pogledu inkriminacije “neovlaštena proizvodnja i promet opojnih droga”, šire propisuje teži oblik, odnosno novu, dopunjenu kvalifikatornu krivičnopravnu odredbu iz čl. 208. st. 2. KZ RS.

Prema čl.239 KZ FBiH, teži oblik djela “posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga” kvalifikovan je uzrasnim svojstvom, odnosno maloljetstvom ili svojstvom djeteta ili maloljetnika kao pasivnog subjekta i naročito teškim posljedicama. U pogledu ove kvalifikatorne odredbe iz čl. 239. st. 2. KZ FBiH sporno je definisanje prozrokovanja naročito teških posljedica jer se radi o vrlo neodređenoj kvalifikatornoj okolnosti, što je u suprotnosti sa načelom zakonitosti.²⁷ U krivičnopravnoj teoriji je dosta sporno šta se sve ubraja u naročito teške posljedice,²⁸ tako da postoje različita mišljenja od kojih

25 Mrvić, Petrović, N. (2019). *Krivično pravo–posebni deo*, Pravni fakultet Union, Beograd, 173.

26 Službene novine FBiH, br. 36/03.

27 Horović, S. (2010). *Posebni dio kaznenog prava Bosne i Hercegovine–Knjiga II*, Pravni fakultet, Sveučilište Mostar, 133.

28 Svaka zloupotreba opojnih droga, bilo da su u pitanju djelatnosti proizvodnog ili prometnog karaktera iz inkriminacije „Neovlaštena proizvodnja i promet opojnih droga“, ili djelatnosti širenja narkomanije, odnosno djelatnosti iz inkriminacije „(posjedovanje) i omogućavanje uživanja opojnih droga“ dovode do teških posljedica. Zakonodavac u čl.239.st.2. KZ FBiH naglašava intenzitet posljedice, odnosno traži da su nastupile naročito

neka u kategoriju naročito teških posljedica ubrajaju i smrt.²⁹ Ipak, stajalište je da se smrt ne može podvesti pod definisanje naročito teških posljedica, jer tamo gdje krivični zakon tretira smrt kao težu posljedicu, to je uvijek izričito navedeno,³⁰ tako da se time jasno izdvaja smrt iz kategorije naročito teških posljedica.³¹

Za postojanje ovog težeg oblika djela iz čl. 239. st. 2. KZ FBiH neophodno je da umišljajem učinioca bude obuhvaćena okolnost da se djelo, odnosno inkriminirajuće radnje omogućavanja uživanja opojnih droga vrše prema djetetu, odnosno maloljetniku. Ukoliko bi se dogodilo da se ova kvalifikatorna okolnost ne može pripisati umišljaju učinioca, u tom, slučaju se ne bi radilo o kvalifikovanom, već bi u pitanju bio osnovni oblik krivičnog djela posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga iz stava 1 člana 239. KZ FBiH. Pitanje da li je maloljetstvo, odnosno svojstvo djeteta ili maloljetnika kao pasivnog subjekta ovog djela obuhvaćeno umišljajem učinioca je faktičko pitanje koje bi se rešavalo u ovisnosti od okolnosti svakog konkretnog slučaja. Okolnosti svakog konkretnog slučaja učinjenja težeg oblika krivičnog djela „(posjedovanje i) omogućavanje uživanja opojnih droga“ u pravilu se rješavaju na način da treba uzeti u obzir, odnosno polaziti od stava da je za postojanje težeg oblika ovog djela iz čl. 239. st. 2. KZ FBiH dovoljno da je izvršilac na osnovu datih okolnosti znao da je u pitanju maloljetno lice u odnosu na koje preduzima radnje kojima mu omogućava uživanje opojnih droga.³²

teške posljedice. Pitanje šta se sve konkretno može podvesti pod naročito teške posljedice kod ove inkriminacije je faktičko pitanje koje sud može da procjenjuje u svakom konkretnom slučaju. Ipak, u pogledu ovog pitanja se može reći da se, u pravilu, kao relevantan zakonski standard nastupanja naročito teških posljedica kod ove inkriminacije može smatrati okolnost kada je usljed uživanja opojnih droga kod nekog, odnosno maloljetnog lica nastupila teška tjelesna povreda ili je došlo do teškog narušenja zdravlja osobe.

29 Horović, S, op. cit, 134.

30 Garačić, A. (2010). *Komentar kaznenog zakona u sudskoj praksi-Posebni dio*, Globus, Zagreb, 237.

31 To se, u pravilu, kod mnogih inkriminacija rešava propisivanjem zasebnih kvalifikatornih krivičnopravnih odredbi, odnosno propisivanjem težeg oblika djela kvalifikovanog nastupanjem (naročito) teške posljedice u vidu teške tjelesne povrede i teškog narušenja zdravlja, i propisivanjem najtežeg oblika kvalifikovanog smrtnom posljedicom, odnosno nastupanjem smrti lica.

32 Kada se radi o težem obliku ovog djela iz čl.239.st.2. KZ FBiH zbog toga što

U pogledu krivičnopravne zaštite maloljetnih lica KZ RS u čl. 208. st. 2. propisuje izmjenjenu, odnosno proširenu krivičnopravnu odredbu koja sadrži više kvalifikatornih okolnosti. Naime, teži oblik djela omogućavanje uživanja opojnih droga je kvalifikovan uzrasnim svojstvom djeteta kao pasivnog subjekta, posebnim mjestom izvršenja djela (škola ili druge odgojno-obrazovne, sportske i kulturne ustanove ili mjesta koja služe za obrazovanje, odgoj, sportsku ili neku drugu društvenu aktivnost djece ili u njihovoj neposrednoj blizini), ili ličnim svojstvom izvršioca djela koji iskorištava svoj položaj za izvršenje djela (vaspitač ili nastavnik u odnosu prema djetetu).³³

U KZ RS u čl. 208. st. 3 propisan je najteži oblik ovog djela kvalifikovan težom posljedicom u vidu smrti nekog lica. Ovaj najteži oblik krivičnog djela "omogućavanje uživanja opojnih droga" odnosi se na prouzrokovanje, usljed preuzimanja radnji iz osnovnog i težeg oblika ovog djela, smrti lica, uključujući i maloljetno lice, kojem je navedenim radnjama omogućeno uživanje opojnih droga. Kod ovog oblika djela podrazumjeva se da je lice čija je smrt nastupila koristilo opojnu drogu i da između radnje krivičnog djela i smrti lica postoji kauzalna veza, odnosno da je smrt lica nastupila usljed konzumiranja opojne droge.

Za postojanje najtežeg oblika ovog krivičnog djela neophodno je da je došlo do smrti barem jednog lica, ali će se o ovom obliku krivičnog djela raditi i u slučaju da je nastupila smrt više lica usljed konzumiranja opojnih droga, s tim da će se ta okolnost uzimati u obzir prilikom odmjerenja kazne.

U odnosu na smrt lica mora da postoji nehat učinioca. Takvo što se traži iz razloga što oblik krivice, odnosno oblik postupanja učinitelja u odnosu na nastupanje smrti lica uzrokovane konzumiranjem opojnih droga, u ovisnosti od toga da li se radi o umišljajnom ili nehatnom postupanju, determinira, odnosno utiče na kvalifikaciju djela. Naime, ukoliko bi se dogodilo da je učinilac omogućio uživanje

je izvršeno prema maloljetnom licu, odnosno kod kojeg se kao oštećeni u krivičnom postupku pojavljuje maloljetno lice, čak i u situaciji da je djelo izvršilo punoljetno lice, krivični postupak se, u skladu sa odredbama člana 185. st. 1. tač. 25. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH (Službene novine FBiH, br. 7/14) odvija pred vijećem kojim predsjedava sudija koji je stekao posebna znanja iz oblasti prava djeteta i krivičnopravne zaštite maloljetnih lica.

33 Navedene okolnosti su elaborirane u inkriminaciji „Neovlaštena proizvodnja i promet opojnim drogama“ iz čl. 207. KZ RS.

opojne droge nekom, odnosno maloljetnom, licu da bi time umišljajno izazvao njegovu smrt, u tom slučaju se ne bi radilo o teškom, odnosno kvalifikovanom obliku krivičnog djela „omogućavanje uživanja opojnih droga“ iz člana 208. st.3. KZ RS. U krivičnopravnoj teoriji se postavlja dilema oko kvalifikacije djela u ovakvim slučajevima, odnosno oko toga da li bi se u tom slučaju radilo o sticaju krivičnog djela omogućavanje uživanja opojnih droga iz člana 208 KZ RS i krivičnog djela ubistvo iz člana 124, odnosno teško ubistvo iz člana 125. st. 1. KZ RS ili bi se radilo samo o jednom od dva oblika ubistva, tj. o običnom ubistvu, odnosno osnovnom ili teškom, odnosno kvalifikovanom obliku ubistva (u ovom slučaju kvalifikovanom obliku ubistva prema načinu izvršenja koji postoji kada je neko lišen života na podmukao način). Takvo pitanje bi se rješavalo u svakom konkretnom slučaju, ali bi, po pravilu, opcija postojanja sticaja bila isključena, tako da bi bilo u pitanju samo krivično djelo ubistvo ili teško ubistvo³⁴.

U ovom slučaju ne postoji niti prividni idealni sticaj jer se radi o različitim vrstama krivičnih djela. O prividnom idealnom sticaju bi se radilo ukoliko bi se opojna droga upotrebila kao sredstvo za izvršenje ubistva. Naime, ukoliko bi se npr. u čašu nekog pića maloljetnom licu, s umišljajem na lišenje života, ubacila određena količina opojne supstance koja svojom jačinom može prouzrokovati smrtnu posljedicu, pa ista i nastupi, tada bi se radilo o teškom ubistvu, odnosno prividnom idealnom sticaju (ubistva i) teškog ubistva. Međutim, zbog postojećih različitih rešenja u entitetskim krivičnim zakonodavstvima u BiH ne bi se radilo o istom, nego o različitim oblicima prividnog idealnog sticaja. Naime, razlog za takvo što je u tome što krivično zakonodavstva entiteta FBiH, za razliku od krivičnog zakonodavstva entiteta RS koje to ima propisano u članu 125. st. 1. tač. 7, nema kod teškog ubistva propisanu starosnu dob, odnosno uzrast pasivnog subjekta ili maloljetstvo kao kvalifikatornu okolnost koja djelu daje teži oblik. Zbog toga bi se primjenom odredbi iz KZ RS u ovom slučaju radilo o prividnom idealnom sticaju po osnovu alternativiteta jer su ispunjena dva kvalifikatorna obilježja kod teškog ubistva koja se odnose na starosnu dob (maloljetstvo) i način izvršenja ubistva pasivnog subjekta (podmuklost), pri čemu dominantniji oblik dolazi do izražaja u kvalifikaciji djela. S druge strane, prema KZ FBiH u ovom slučaju postojalo bi samo jedno kvalifikatorno obilježje

34 Delibašić, V, op. cit, 236.

teškog ubistva, s obzirom na način izvršenja, tako da bi se radilo o prividnom idealnom sticaju po osnovu specijaliteta po kojem, prema pravilu *lex specialis derogat lex generalis*, teški oblik ubistva, prema načinu izvršenja, kao *lex specialis*, derogira obično ubistvo kao *lex generalis*.

Kao i kod inkriminacije „Neovlaštene proizvodnja i promet opojnim drogama, i kod ove inkriminacije potrebno je kao prijedlog *de lege ferenda* propisati u krivičnom zakonodavstvu FBiH kvalifikatornu odredbu, odnosno teži oblik djela kvalifikovan uzrasnim svojstvom maloljetnika kao pasivnog subjekta, posebnim mjestom odgojno-obrazovnog karaktera na kojem se prema maloljetnim licima preduzimaju radnje omogućavanja uživanja opojnih droga, kao i ličnim svojstvom izvršioca koji iskorištavajući svoj položaj preduzima inkriminirajuće radnje zloupotrebe opojne droge iz osnovnog oblika ovog djela prema maloljetnom licu. Takođe, kao *prijedlog de lege ferenda* u KZ FBiH je potrebno propisati posebnu odredbu o kvalifikatornoj okolnosti koja se odnosi na prouzrokovanje smrti lica kojem je omogućeno uživanje opojnih droga. Takvu kvalifikatornu krivičnopravnu odredbu je potrebno propisati ne samo iz razloga ujednačenosti krivičnopravne regulative na entitetskim nivoima u pogledu krivičnopravne zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga, već i iz razloga što se ova odredba o sankcioniranju nastupanja smrti lica kojem je omogućeno uživanje opojnih droga ne može podvesti pod postojeću odredbu iz člana 239. KZ FBiH koja propisuje odgovornost za prouzrokovanje naročito teških posljedica, jer krivični zakon smrtnu posljedicu ne ubraja pod naročito teške posljedice već je kao težu posljedicu uvijek izričito navodi. Pored navedene argumentacije za propisivanje posebne odredbe i ujedno odvojeno tretiranje smrti kao teže posljedice u odnosu na odredbu o prouzrokovanju naročito teških posljedica u vidu teških tjelesnih povreda ili teškog narušenja zdravlja, bilo bi i nelogično i sa punitivnog aspekta sporno da se nastupanje teške tjelesne povrede proizišle iz radnji omogućavanja uživanja opojnih droga jednako kažnjava kao i posljedica u vidu nastupanja smrti.³⁵

35 Kod najtežeg oblika ovog djela u članu 208. st. 3. KZ RS propisana je smrt lica kao posljedica radnji omogućavanja uživanja opojnih droga. KZ RS kod ove inkriminacije ne propisuje, kao što je to propisano u KZ FBiH, u stavu 2 teži oblik djela kvalifikovan naročito teškom posljedicom u vidu teške tjelesne povrede ili teškog narušenja zdravlja lica.

Kada je u pitanju kaznena politika entitetskih zakonodavaca, u pogledu pružanja krivičnopravne zaštite maloljetnim licima od zloupotrebe opojnih droga iz ove inkriminacije, analiza entitetskih krivičnopravnih odredbi pokazuje različitu kaznenu politiku zakonodavaca, odnosno potpuniju i jaču krivičnopravnu zaštitu maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga iz ove inkriminacije u KZ RS u odnosu na KZ FBiH. Naime, ta razlika je prisutna za sve oblike djela, odnosno i za osnovni, kao i za teži oblik djela, uz propisanost najtežeg oblika djela u čl. 208. st. 3. KZ RS. Za osnovni oblik ovog djela propisana je različita visina kazne u entitetskim krivičnim zakonodavstvima. Naime, propisana kazna zatvora za učinitelja osnovnog oblika ovog djela iz čl. 239. st. 1 KZ FBiH je od tri mjeseca do pet godina, dok je prema članu 208. st. 1. KZ RS propisana kazna zatvora od jedne do osam godina. Takođe, propisana kazna zatvora u KZ FBiH za teži oblik djela iz čl. 239. st. 2, koji sadrži kvalifikatorne okolnosti u pogledu uzrasnog svojstva pasivnog subjekta i naročito teških posljedica, iznosi od jedne do deset godina, dok je za teži oblik djela iz čl. 208. st. 2. KZ RS propisana kazna zatvora od dvije do dvanaest godina. Pored toga, u KZ RS, za najteži oblik djela, odnosno za prouzrokovanje smrti kao posljedice preduzetih radnji iz osnovnog i težeg oblika djela propisana je kazna zatvora od tri do petnaest godina.

3.1.3. Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta (ili maloljetnika) i odavanje opojnim drogama

Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika iz čl. 219. KZ FBiH je inkriminacija koja spada u grupu krivičnih djela protiv braka i porodice. Ova inkriminacija se sastoji od zapuštanja kao osnovnog i zlostavljanja kao težeg oblika djela, te od kvalifikovanog, odnosno najtežeg oblika djela koji sadrži više kvalifikatornih okolnosti.. Radi se o inkriminaciji kod koje okolnost da je pasivni subjekt dijete predstavlja obilježje bića krivičnog djela.

Kod ovog krivičnog djela u članu 219. st. 3. KZ FBiH propisan je kvalifikovani oblik koji sadrži više kvalifikatornih okolnosti koje se odnose na nastupanje, usljed radnji grubog zanemarivanja i zlostavljanja, teških posljedica od kojih se jedna manifestuje u odavanju

alkoholu,³⁶ prostituciji ili drugim oblicima asocijalnog ponašanja,³⁷ uključujući i odavanje opojnim drogama ili delinkvenciji. Propisivanje ovog, kvalifikovanog, oblika krivičnog djela rezultat je intencije zakonodavca da obezbjedi pojačanu krivičnopravnu zaštitu maloljetnih lica od ugrožavanja njihovog zdravlja i tjelesnog i psihičkog integriteta, te od društveno neprihvatljivih oblika ponašanja u koje ubrajamo i odavanje opojnim drogama, kao i od činjenja krivičnih djela uzrokovanih konzumiranjem opojnih droga i drugim asocijalnim oblicima ponašanja maloljetnih lica.

Kod ove inkriminacije odavanje maloljetnog lica opojnim drogama ne proizilazi iz preduzimanja, od strane drugih lica prema maloljetnim licima, inkriminirajućih radnji iz prethodne dvije inkriminacije, odnosno radnji zloupotrebe opojnih droga proizvodnog i prometnog karaktera iz člana 207. KZ RS ili radnji koje su u funkciji širenja narkomanije iz člana 239. KZ FBiH i 208. KZ RS. Naime, kod krivičnog djela „Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta (ili maloljetnika) iz člana 219. KZ FBiH, odavanje maloljetnih lica asocijalnom ponašanju, uključujući i opojnim drogama je kvalifikatorna okolnost propisana u stavu 3 ovog člana koja je uzrokovana alternativno propisanim inkriminirajućim oblicima postupanja roditelja, kao specifičnih učinilaca ovog djela, u vidu zapuštanja ili zlostavljanja djeteta, odnosno javlja se kao posljedica dva alternativno propisana oblika ovog djela

36 U okviru kvalifikatorne odredbe koja se odnosi na teži oblik krivičnog djela „zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika“ odavanje maloljetnika opojnim drogama kao posljedica ovog krivičnog djela je propisano u okviru drugih oblika asocijalnog ponašanja (vid. čl. 187. st. 3. KZ RS, čl. 219. st. 3. KZ FBiH i čl. 216. st. 3. KZ BD BiH).

37 U literaturi postoje različiti pristupi u interpretaciji šta se podrazumjeva pod „drugim oblicima asocijalnog ponašanja“ Pojedini autori (vid. Babić, M., Marković, I., op. cit, 152.) daju šire, ekstenzivnije, objašnjenje pa pod pojmom drugih oblika asocijalnog ponašanja, uz sociopatološke oblike ponašanja koji se odnose na alkoholizam, narkomaniju, prostituciju, kockanje, skitnju i prosjačenje, podrazumjevaju i druge oblike asocijalnog ponašanja kao što su: stalno bježanje iz škole, izbjegavanje rada, kao i svako drugo ponašanje koje predstavlja značajnije odstupanje od usvojenih normi ponašanja u datom društvu. Ima i autora (vid. Tomić, Z. (2007). *Krivično pravo-posebni dio*, Pravni fakultet, Sarajevo,136.) koji daju restriktivnije, uže objašnjenje, smatrajući., odnosno vezujući asocijalno ponašanje isključivo za najčešće sociopatološke pojave kao što su prostitucija, alkoholizam, skitnja i prosjačenje, kockanje, uživanje opojnih droga, odnosno narkomanija itd.

– zapuštanje iz stava 1 ili zlostavljanje iz stava 2 člana 219 KZ FBiH, koji u suštini predstavljaju samostalna krivična djela ali su kod ove inkriminacije njeni sastavni dijelovi. S obzirom na to, kvalifikovani oblik ovog djela koji se ogleda u odavanju maloljetnog lica opojnim drogama će postojati ako je ono uzrokovano bilo kojim od navedenih oblika, odnosno ako je uzrokovano samo jednim od navedenih oblika, tako da može biti rezultat, odnosno posljedica samo ispoljenog zapuštanja, odnosno radnje grubog zanemarivanja iz osnovnog oblika djela ili pak posljedica zlostavljanja u njegovim raznim modalitetima iz težeg oblika ovog djela.

Kada je u pitanju krivičnopravna zaštita maloljetnih lica od odavanja opojnim drogama uzrokovanim zapuštanjem ili zlostavljanjem od strane roditelja, treba istaći da se ta zaštita ne ostvaruje jednako, odnosno potpuno od oba oblika ovog djela.

Naime, krivičnopravna zaštita maloljetnih lica od odavanja opojnim drogama se mnogo bolje ostvaruje ako je takvo odavanje uzrokovano zlostavljanjem roditelja iz razloga što se radi o alternativno propisanim radnjama zlostavljanja, počev od klasičnog oblika zlostavljanja, pa do zlostavljanja u širem smislu koje uključuje razne oblike prinuđavanja kao što je prinuđavanje na pretjerani rad ili rad koji ne odgovara uzrastu maloljetnika, prinuđavanje na prosjačenje ili navođenje iz koristoljublja na radnje štetne za razvoj djeteta, tako da je zbog propisanosti tih radnji u alternaciji za postojanje težeg oblika djela iz čl. 219. st. 3. KZ FBiH, dovoljno da je odavanje maloljetnika asocijalnom ponašanju, odnosno opojnim drogama uzrokovano bilo kojom od navedenih radnji zlostavljanja.

Međutim, kada je u pitanju krivičnopravna zaštita maloljetnih lica od odavanja asocijalnom ponašanju, odnosno opojnim drogama uzrokovano zapuštanjem, odnosno radnjom grubog zanemarivanja djeteta, ta zaštita je mnogo uže, odnosno ograničenije i restriktivnije postavljena. Takvo što proizilazi iz kumulativne propisanosti područja povrede brige roditelja o djetetu na koje je usmjerena radnja grubog zanemarivanja kao obilježje bića zapuštanja kao osnovnog oblika ovog djela. Naime, radnja grubog zanemarivanja djeteta se ispoljava na dva područja brige o djetetu – područje zbrinjavanja i odgoja. Problem ograničene i nepotpune krivičnopravne zaštite maloljetnih lica od zapuštanja, kao i od odavanja asocijalnom ponašanju, odnosno odavanja opojnim drogama kao teške posljedice uzrokovane zapuštanjem djeteta od strane roditelja jeste u tome što su ova

dva područja brige o djetetu propisana u kumulaciji, tako da je za postojanje zapuštanja kao osnovnog oblika djela potrebno da je grubo zanemarivanje djeteta ispoljeno na oba područja brige o djetetu. Premda su u najvećem broju slučajeva ova dva područja brige o djetetu međusobno usko povezana i uslovljena tako da je, u pravilu, grubo zanemarivanje odgoja praćeno i odgovarajućom zanemarivanjem odnosno nebrigom o zbrinjavanju ili obrnuto, moguće su i situacije da bude zastupljen samo jedan oblik grubog zanemarivanja, odnosno nebrige o djetetu. U takvim situacijama, ako se ispolji grubo zanemarivanje samo na jednom području brige o djetetu, u pravilu se neće raditi o zapuštanju, pa time ne dolazi niti do krivičnopravne intervencije, jer zbog kumulativne propisanosti oba područja brige o djetetu na koje je usmjerena radnja grubog zanemarivanja roditelja, za postojanje ovog djela se traži da je do grubog zanemarivanja došlo na oba, a ne samo na jednom području brige o djetetu. S tim u vezi, u cilju pojačane krivično pravne zaštite maloljetnih lica od zapuštanja, za postojanje ovog oblika djela potrebno je područja povrede brige o djetetu radnjom grubog zanemarivanja propisati u alternaciji, tako da je za postojanje zapuštanja djeteta, odnosno odavanja djeteta opojnim drogama kao težoj posljedici uzrokovanoj zapuštanjem, a time i za krivičnopravnu intervenciju, dovoljno da grubo zanemarivanje bude izraženo i u jednom a ne *apriori* u oba područja brige o djetetu. Takva alternativna propisanost područja brige o djetetu na koje je usmjerena radnja grubog zanemarivanja je potrebna iz razloga što postojeća propisanost u kumulaciji područja brige o djetetu na koje je usmjerena radnja grubog zanemarivanja djeteta za postojanje zapuštenosti kao osnovnog oblika djela dovodi do limitiranosti krivičnopravne intervencije u zaštiti djeteta od zapuštanja što znatno sužava i otežava krivičnopravnu zaštitu djeteta, te time dovodi u otežan položaj dijete kao pasivnog subjekta ovog krivičnog djela.³⁸

U krivičnim zakonodavstvima u BiH, prisutna je različita kaznena politika, odnosno propisana je različita visine kazne u odnosu na kvalifikatornu okolnost koja se odnosi na odavanje djeteta ili maloljetnika opojnim drogama ili drugim oblicima asocijalnog ponašanja djeteta ili maloljetnika. Naime, KZ FBiH i KZ BD BiH, u odnosu na KZ RS, propisuju nižu mjeru kazne, odnosno niži posebni minimum i maksimum kazne za navedenu kvalifikatornu okolnost kod krivičnog

38 Orlić, S., Karović, S.,. *Kaznenopravna zaštita maloljetnih lica od alkoholizma u Bosni i Hercegovini*, Crimen (Beograd), br. 3/20, 285.

djela „Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika“ tako da je za kvalifikatorni oblik djela iz čl. 219. st. 3. KZ FBiH i čl. 216. st. 3. KZ BD BiH koji se odnosi na odavanje djeteta ili maloljetnika opojnim drogama i drugim oblicima asocijalnog ponašanja propisana kazna zatvora od tri mjeseca do pet godina, dok je za istu kvalifikatornu okolnost iz člana 187. st. 3. KZ RS propisana strožija kazna, odnosno viši posebni minimum i maksimum kazne unutar opšteg zakonskog kaznenog okvira, tako da je propisana kazna zatvora od jedne do osam godina, čime se u krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske, u pogledu kvalifikovanog oblika krivičnog djela „zapuštanje ili zlostavljanje djeteta“, kroz strožiju kaznenu politiku zakonodavca, maloljetnim licima pruža jača krivičnopravna zaštita od zloupotrebe, odnosno odavanja opojnim drogama u odnosu na krivično zakonodavstvo Federacije BiH i krivično zakonodavstvo Brčko distrikta BiH.

3.2. Zloupotreba opojnih droga i prekršajnopravna zaštita maloljetnih lica

Pored krivičnopravne zaštite, zaštita maloljetnih lica od narkomanije, odnosno od konzumiranja droge i njene zloupotrebe u našoj zemlji postiže se i normativnim mjerama, odnosno odredbama prekršajnog karaktera propisivanjem, u okviru Zakona o javnom redu i miru na nivou entiteta RS, te na kantonalnim nivoima u entitetu FBiH, te nivou Brčko distrikta BiH, prekršaja protiv javnog reda i mira koji se odnosi na konzumiranje opojnih droga.

Ova zaštita maloljetnih lica od konzumiranja, odnosno zloupotrebe opojnih droga se ostvaruje sa nekoliko aspekata. S obzirom da je konzumiranje opojnih droga, svih, pa tako i maloljetnih lica, inkriminirano kao prekršaj protiv javnog reda i mira, zaštita maloljetnih lica se prema ovom zakonu ostvaruje propisivanjem odredbe o odgovornosti svih lica, uključujući i maloljetnika za prekršajnu radnju konzumiranja opojnih droga kao jedne vrste ovisnosti. Radi se o odredbi koja propisuje (u cilju zaštite maloljetnika sa aspekta specijalne, kao i generalne prevencije) odgovornost maloljetnika za prekršajne radnje, uključujući i radnju konzumiranja opojnih droga, u kojima se oni pojavljuju kao učinioci ovog prekršajnog djela.³⁹

39 Iako kaznenopravna zaštita podrazumjeva zaštitu maloljetnih lica kao pasivnih subjekata kaznenih djela, i kod propisivanja odredbi o neposrednoj odgovornosti maloljetnika, odnosno njihovoj odgovornosti kao akti-

Pored toga, prekršajnoppravna zaštita maloljetnika od konzumiranja, odnosno zloupotrebe opojnih droga se ostvaruje i propisivanjem odredbe o odgovornosti roditelja za počinjene prekršaje maloljetnika uključujući i uživanje opojnih droga. U pogledu ovog vida prekršajno-pravne zaštite maloljetnika od zloupotrebe opojnih droga koji se ostvaruje propisivanjem odgovornosti roditelja za počinjeni prekršaj maloljetnika, uključujući i konzumiranje opojnih droga maloljetnika kao oblik prekršajnog prestupništva, postoje tri odredbe od kojih neke nisu propisane u svim prekršajnim zakonodavstvima. Prvom odredbom, koja je propisana u svim prekršajnim zakonodavstvima, prekršajnoppravna zaštita maloljetnika od konzumiranja, odnosno zloupotrebe opojnih droga se ostvaruje propisivanjem odredbe o odgovornosti roditelja za počinjeni prekršaj maloljetnika, uključujući i konzumiranje opojnih droga, uzrokovan roditeljskim nečinjenjem, odnosno propuštanjem dužnog roditeljskog nadzora nad odgojem maloljetnika ukoliko su takav nadzor nad odgojem bili u mogućnosti da vrše.⁴⁰ Pored navedenog, ova zaštita maloljetnika se ostvaruje i propisivanjem odredbe o odgovornosti roditelja za počinjeni prekršaj maloljetnika, uključujući i uživanje opojnih droga u noćnom periodu (obično od 23 do 06 h) uzrokovan takodje roditeljskim nečinjenjem, kao i propisivanjem odredbe o odgovornosti roditelja za podsticanje maloljetnika na vršenje prekršaja, uključujući i konzumiranje opojnih droga,⁴¹

vnih subjekata ili počinitelja prekršajnog djela koji se odnosi na uživanje opojnih droga kao jednu od vrsta ovisnosti, čini se da je intencija zakonodavca da se kroz propisivanje ovakve odredbe postigne zaštita maloljetnika od prestupničkog ponašanja kako u smislu specijalne, tako i u smislu generalne prevencije od ovog vida ovisnosti.

- 40 Utvrđivanje da li su roditelji bili u mogućnosti da vrše nadzor nad odgojem maloljetnika vrši se na osnovu procjene postojećih odgojnih kapaciteta u porodičnom okruženju. Nemogućnost roditelja da vrše dužni nadzor nad odgojem maloljetnika može se temeljiti na brojnim razlozima od kojih se naročito izdvajaju postojanje težeg oblika bolesti roditelja, razorenost porodice usljed smrti ili razvoda roditelja, ili pak postojanje kod roditelja različitih oblika socijalne patologije, kao i poremećenost bračnih odnosa i sl.
- 41 Ova prekršajna odredba je sporna jer se podsticanje na činjenje prekršaja odnosi na činjenje svih vrsta prekršaja propisanih Zakonom o javnom redu i miru, pa tako i podsticanja na konzumiranje opojnih droga što je neprihvatljivo iz razloga što podsticanje, odnosno navođenje lica, pa tako i maloljetnih lica na konzumiranje opojnih droga predstavlja jednu od

pri čemu ove odredbe nisu propisane u svim, već samo u nekim prekršajnim zakonodavstvima.⁴² U vezi odredbe koja propisuje odgovornost roditelja za počinjeni prekršaj maloljetnika u noćnom periodu, uzrokovan roditeljskim nečinjenjem, postoje razlike u pogledu odgovornosti roditelja s obzirom na starosnu dob maloljetnika kao počinilaca prekršaja, uključujući i konzumiranje opojnih droga, tako da je u nekim zakonodavstvima propisana odredba o odgovornosti roditelja za počinjeni prekršaj maloljetnika (i mlađjih i starijih) kao počinilaca prekršaja, uključujući i konzumiranje opojnih droga u noćnom periodu, dok je u drugim zakonodavstvima propisana odredba o odgovornosti roditelja za počinjeni prekršaj isključivo mlađjih maloljetnika, odnosno lica mlađjih od 16 godina⁴³ Ovakva zakonska odredba je sporna, jer prekršajnu odgovornost roditelja ne treba vezivati samo za počinjeni prekršaj mlađjeg maloljetnika u noćnom periodu, već za počinjeni prekršaj obe kategorije maloljetnika.. Takvo što proizilazi i iz odredbi entitetskih zakona

inkriminirajućih radnji iz krivične inkriminacije posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga. S tim u vezi, tamo gdje je propisana ovakva prekršajna odredba (ZJRM HNK) o podsticanju na činjenje prekršaja potrebno je navesti da se ista ne odnosi na prekršajnu inkriminaciju konzumiranja opojnih droga, jer je podsticanje lica, pa tako i maloljetnog lica, na konzumiranje opojnih droga predmet krivičnopravne, a ne prekršajno-pravne intervencije zakonodavca.

- 42 Odredba o odgovornosti roditelja za počinjeni prekršaj maloljetnika u noćnom periodu (od 23 do 06 h) uzrokovan propustom njihovog dužnog nadzora nad odgojem maloljetnika propisana je u prekršajnom zakonodavstvu entiteta RS (čl. 27. st. 2 ZJRM RS – Službeni glasnik, br. 11/15), a nije eksplicitno propisana u prekršajnom zakonodavstvu ZDK (vid, čl. 3. tač. 26. ZJRM ZDK – Službene novine ZDK, br. 12/16,) i BDBiH (vid, čl. 34. ZJRM BD BiH – Službeni glasnik BD BiH, br. 14/10), a odredba o odgovornosti roditelja za podsticanje maloljetnika na činjenje prekršaja, uključujući i konzumiranje opojnih droga, je propisana samo u Zakonu o javnom redu i miru HNK (vidi čl. 5. st. 4. tač. j, Službene novine HNK, br. 9/09).
- 43 Odredba o odgovornosti roditelja za prekršaj, u koji ubrajamo i konzumiranje opojnih droga, maloljetnika mlađjeg od 16 godina, odnosno mlađjeg maloljetnika u noćnom periodu propisana je u Zakonu o JRM SBK (čl. 8. tač. 5, Službene novine SBK, br. 5/10) i Zakonu o JRM KS (čl. 8, st. 5, tač. 1, Službene novine KS, br. 17/08), dok je u Zakonu o JRM entiteta RS propisana odredba o odgovornosti roditelja za prekršaj maloljetnika (i mlađjih i starijih) uključujući i konzumiranje opojnih droga, u noćnom periodu (čl. 27. st. 2, Službeni glasnik RS, br. 11/15).

o prekršajima, kao *lex generalis*, kod kojih je zakonodavac, u smislu odredbi iz čl. 40. st. 8. ZP FBiH i čl. 73. st. 9. ZP RS⁴⁴ predvidio mogućnost propisivanja odgovornosti roditelja za počinjeni prekršaj maloljetnika (i mlađeg i starijeg) u bilo kojem, pa tako i noćnom periodu, uzrokovan propustom dužnog roditeljskog nadzora nad odgojem maloljetnika. Pored navedenog, razlog za ovakvo stajalište je i u tome što i prema odredbama krivičnog zakona nema odvajanja mladjih i starijih maloljetnika u pogledu odgovornosti roditelja za vršenje dužnog nadzora nad njihovim odgojem, tako da je roditelj prema odredbama krivičnog zakona dužan da vrši dužni nadzor nad odgojem i ponašanjem maloljetnika, odnosno i mladjih i starijih maloljetnika.⁴⁵ Shodno tome, u pogledu ove odredbe trebalo bi u svim prekršajnim zakonodavstvima, u skladu sa odredbom iz člana 27. st. 2. Zakona o javnom redu i miru entiteta Republika Srpska, propisati odredbu o prekršajnoj odgovornosti roditelja za počinjeni prekršaj maloljetnika (i mlađeg i starijeg), uključujući i konzumiranje opojnih droga, u noćnom periodu uzrokovan roditeljskim propustom vršenja dužnog nadzora nad odgojem maloljetnika, s tim da je entitetski zakonodavac u RS propisao strožiju kaznu, odnosno veći iznos novčane kazne za roditelje zbog počinjenog prekršaja maloljetnika, uključujući i uživanje opojnih droga, u noćnom periodu, u odnosu na drugi period, uzrokovan roditeljskim nečinjenjem.⁴⁶ Takva razlika u sankcioniranju, odnosno visini propisane novčane kazne za roditelja za počinjeni prekršaj maloljetnika, uključujući i konzumiranje opojnih droga, u ovisnosti od perioda učinjenja prekršaja (dnevnog ili noćnog) ima opravdanje, s obzirom da vrijeme poči-

44 Službeni Glasnik RS, br. 63/14, Služene novine FBiH, br. 63/14.

45 Za maloljetna lica kao žrtve krivičnih djela u inkriminacijama u KZ FBiH se koristi pojam „dijete ili maloljetnik“, dok se u KZ RS, u skladu sa Konvencijom UN o pravima djeteta, za maloljetna lica kao žrtve krivičnih djela koristi pojam „dijete“. To se može videti iz inkriminacija kod kojih se svojstvo djeteta, odnosno djeteta ili maloljetnika kao pasivnog subjekta javlja kao obilježje bića krivičnog djela, odnosno kod kojih se pojam dijete ili maloljetnik nalazi u samom nazivu inkriminacije (npr. „Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta“ prema KZ RS i „Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika“ prema KZ FBiH).

46 Prema članu 27.st.1. ZJRM RS propisana novčana kazna za roditelja zog počinjenog prekršaja maloljetnika, uzrokovanog roditeljskim nečinjenjem u vršenju dužnog nadzora o maloljetniku je od 400 do 1200 KM, dok za počinjeni prekršaj maloljetnika u noćnom periodu, propisana kazna za roditelja iz stava 2 istog člana je od 500 do 1500 KM.

njenja prekršaja maloljetnika u noćnom periodu ukazuje na veći stepen propusta roditelja u pogledu nadzora nad ponašanjem, odnosno odgojem maloljetnika. Time je zakonodavac implicirao veći stepen odgojne zapuštenosti maloljetnika i veći stepen odgovornosti roditelja za propust u vršenju dužnog nadzora nad maloljetnikom u slučaju učinjenja prekršaja, pa tako i konzumiranja opojnih droga maloljetnika u tom periodu, u odnosu na bilo koji drugi period u toku dana. U vezi navedenog za odgovornost roditelja propisane u dvije različite prekršajne odredbe za počinjeni prekršaj maloljetnika u noćnom i drugom periodu, nastale kao rezultat propusta roditelja u vršenju njihovog dužnog nadzora nad odgojem maloljetnika ukoliko su takav nadzor bili u mogućnosti da vrše, kao prijedlog *de lege ferenda*, potrebno je izvršiti izmjene prekršajnog zakonodavstva u smislu ujednačenja prekršajne legislative i u pogledu ovih odredbi, te s tim u vezi propisati ove odredbe kao ujednačene u svim prekršajnim zakonodavstvima, na način da se propiše odgovornost roditelja za počinjeni prekršaj maloljetnika (i mlađih i starijih), uključujući i konzumiranje opojnih droga, u noćnom i drugom periodu, uzrokovan roditeljskim nečinjenjem u vršenju dužnog nadzora o maloljetniku, u cilju postizanja većeg stepena odgovornosti roditelja u pogledu adekvatne supervizije ili kontrole nad ponašanjem maloljetnika i nadzora nad njihovim odgojem, te posljedično tome i postizanja jače prekršajnoppravne zaštite mladih od viktimizacije konzumiranjem, odnosno zloupotrebama opojnih droga, uz propisanost većeg iznosa novčane kazne za roditelje po osnovu počinjenog prekršaja maloljetnika u noćnom periodu, u odnosu na drugi period, imajući u vidu vrijeme počinjenja navedenog prekršaja i veći stepen propusta roditelja u pogledu nadzora nad ponašanjem, odnosno odgojem maloljetnika.

Također, u pogledu navedenih prekršajnih odredbi koje se odnose na prekršajnoppravnu zaštitu maloljetnika od konzumiranja, odnosno zloupotrebe opojnih droga prisutne su razlike i u pogledu kaznene politike. Te razlike se ogledaju u velikoj nesrazmjeri između prekršajnih zakonodavstava u visini propisane novčane kazne kako u pogledu odredbe za počinjeni prekršaj konzumiranja opojnih droga svih lica, uključujući i maloljetnika, tako i u pogledu odredbe za počinjeni prekršaj konzumiranja opojnih droga maloljetnika uzrokovan roditeljskim nečinjenjem, odnosno propuštanjem njihovog dužnog nadzora nad odgojem maloljetnika ukoliko su takav nadzor

bili u mogućnosti da vrše. Naime, u pogledu visine novčane kazne propisane za ovu prekršajnu inkriminaciju na nivou kantona u FBiH, kao i u odnosu na prekršajno zakonodavstvo u RS i BD BiH, prisutna je velika nesrazmera, odnosno izrazito različita kaznena politika kako u pogledu sankcionisanja počinjenog prekršaja konzumiranja opojnih droga, tako i u pogledu propisivanja odgovornosti, odnosno sankcionisanja roditelja za prekršaj maloljetnika uzrokovan roditeljskim nečinjenjem, odnosno propuštanjem dužnog nadzora nad odgojem maloljetnika ukoliko su taj nadzor bili u mogućnosti da vrše. Koliko je prisutna nesrazmjera, odnosno razlika u visini propisane novčane kazne za ovu vrstu prekršaja, odnosno za radnju konzumiranja opojnih droga pokazuje odredba po kojoj maksimum propisane novčane kazne u jednom kantonu u entitetu FBiH (200-500 KM u ZDK) za ovu vrstu prekršaja je manji od minimuma propisane kazne u entitetu RS (700-1700 KM), ili je jednak minimumu propisane kazne u drugom kantonu (od 500 do 1000 KM u KS) ili u BD BiH (od 500 do 1500 KM).⁴⁷ Nesrazmjera, odnosno izrazita razlika u pogledu minimuma i maksimuma, odnosno visine propisane novčane kazne postoji i u pogledu prekršajne odredbe koja se odnosi na odgovornost roditelja za počinjeni prekršaj maloljetnika uzrokovan roditeljskim nečinjenjem.⁴⁸ U vezi navedenog, kao prijedlog *de lege ferenda* neophodno je izvršiti izmjene prekršajnih odredbi iz Zakona o javnom redu i miru u smislu usklađivanja odredbi o visini propisane novčane kazne za počinjeni prekršaj konzumiranja opojnih droga prevashodno

47 Član 6. st.1.u vezi sa članom 3. tač. 13 ZJRM ZDK, *Službene novine ZDK*, br. 12/16, Član 8, st. 5. tač. i. ZJRM KS, *Službene novine KS*, br. 18/07, Član 17. ZJRM RS, *Službeni Glasnik RS* br. 11/15, Član 31. ZJRM BD BiH, *Službeni Glasnik BD BiH*, br.14/10.

48 I u pogledu odredbe o prekršajnoj odgovornosti roditelja za počinjeni prekršaj (uključujući i konzumiranje opojnih droga) maloljetnika, uzrokovan, odnosno nastao usljed roditeljskog nečinjenja ili propuštanja dužnog nadzora nad odgojem maloljetnika ukoliko su bili u mogućnosti da takav nadzor vrše, prisutne je izrazita razlika u kaznenoj politici. Tako npr, maksimum propisane novčane kazne za ovaj prekršaj prema Zakonu o JRM ZDK (100-300 KM, čl. 6. st. 3 u vezi sa čl. 3. tač. 25, *Službene novine ZDK* 12/16) je manji u odnosu na propisani minimum kazne prema Zakonu o JRM KS (400-1200 KM, čl. 8. st. 4. tač. f, *Službene novine KS*, br. 18/07), te u odnosu na propisani minimum prema Zakonu o JRM entiteta RS (400-1200 KM, čl. 27. st. 1, *Službeni Glasnik RS*, br. 11/15), kao i u odnosu na propisani minimum prema Zakonu o JRM BD BiH (500-1500 KM, čl. 34. st. 3, *Službeni Glasnik BD BiH*, br. 14/10).

u onim kantonima u Federaciji BiH (ZDK) u kojima je propisan znatno manji minimum kao i maksimum propisane kazne sa odredbama iz Zakona o javnom redu i miru u kantonima sa većim minimumom i maksimumom propisane novčane kazne, kao i sa odredbama Zakona o javnom redu i miru RS i BD BiH. *Ratio legis* uvođenja ove izmjene je u tome što postojeća odredba o niskom minimalnom i maksimalnom iznosu novčane kazne u pojedinim kantonima (npr. ZDK) za počinjeni prekršaj pogoduje porastu prekršajnog recidivizma, kao i porastu primarnog prekršajnog prestupništva. Takva pojava je naročito izražena na međujentitetskim i međukantonalnim graničnim područjima gde se mogu češće vršiti ovi i drugi prekršaji jer je nizak iznos propisane novčane kazne za počinjeni prekršaj stimulativan kako za primarne počinioce prekršaja tako i za recidiviste, te se time povećava spremnost prekršioca propisa, odnosno prestupnika da preuzimaju rizik za prestupničko ponašanje.⁴⁹

Zaključna razmatranja

U današnjem periodu maloljetna lica su najvulnerabilnija kategorija lica - žrtava zloupotrebe opojnih droga. Takvo što korespondira sa izraženom tendencijom smanjenja starosne dobi lica koja konzumiraju opojne droge i sve prevalentnijom incidencom ulaska mladih u svijet delinkvencije uzrokovane ovisnošću o drogama, kao i činjenja inkriminirajućih radnji iz oblasti zloupotrebe opojnih droga na štetu maloljetnih lica.

Jedan od mehanizama zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga, odnosno suzbijanja zloupotrebe opojnih droga na štetu maloljetnih lica jeste kaznenopravni aspekt zaštite. Takav aspekt zaštite u Bosni i Hercegovini je limitirajući zbog deficitarnih ili neujednačenih rješenja prevashodno iz krivičnopravne legislative u entitetskim krivičnim zakonodavstvima. Naime, u pogledu krivičnopravne zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini, koja nije jedini vid zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga, rješenja propisana u KZ entiteta Republika Srpska, sa novim izmjenama iz 2017. godine, pružaju znatno širi

49 Orlić, S., Krštenić, J., Karović, S., *.Sociopatološke zavisnosti i legislativni okviri zaštite mladih u Bosni i Hercegovini, sa osvrtom na stanje u Srbiji - de lege lata et de lege ferenda*, Pravni život, br. 9/19, 302.

okvir krivičnopravne zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga u odnosu na postojeća rješenja u KZ entiteta Federacija BiH. Predložena rješenja *de lege ferenda* za poboljšanje, odnosno pružanje adekvatnije i efikasnije krivičnopravne zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga u KZ FBiH su neophodna iz razloga što postojeća rješenja u KZ ovog entiteta svojim manjkavostima u regulisanju ovog vida zaštite maloljetnih lica u oblasti zloupotrebe opojnih droga pogoduju viktimizaciji maloljetnika, odnosno tome da maloljetna lica kao ciljna kategorija pasivnih subjekata ovih djela budu od strane učinilaca u velikoj mjeri iskorištavana za preduzimanje inkriminirajućih radnji iz oblasti zloupotrebe opojnih droga, te da budu viktimizirani bilo kao konzumenti i u kasnijem periodu ovisnici i učinioci krivičnih djela usljed te ovisnosti, bilo kao lica koja će od strane učinitelja biti korištena u inkriminirajućim radnjama zloupotrebe opojnih droga, odnosno u prodaji i samim tim činjenju dostupnim opojnih droga drogim licima.

U odnosu na krivičnopravnu zaštitu maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga putem propisivanja krivičnopravnih odredbi o sankcioniranju lica za preduzimanje inkriminirajućih radnji iz oblasti zloupotrebe opojnih droga na štetu maloljetnih lica i adekvatne kaznene politike zakonodavca, veliki značaj u zaštiti maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga ima i efikasnost istražnih organa na otkrivanju krivičnih djela, odnosno inkriminirajućih radnji iz oblasti zloupotrebe opojnih droga počinjenih na štetu maloljetnika i procesuiranju njihovih počinitelja. Razlog pridavanja značaja tom aspektu zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga je u tome što je tamna brojka kriminaliteta prisutna i na polju inkriminacija iz oblasti zloupotrebe opojnih droga, tako da imamo nezanemarljiv broj neotkrivenih u odnosu na broj presuđenih krivičnih djela i izrečenih krivičnih sankcija za inkriminacije iz oblasti zloupotrebe opojnih droga sa maloljetnicima kao žrtvama tih inkriminacija. Dodatni razlog za pridavanje značaja ovom vidu zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga, u smislu bolje efikasnosti istražnih organa na otkrivanju krivičnih djela i procesuiranju učinilaca krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga, jeste i taj što na učinioce ovih krivičnih djela veći efekat, u smislu izazivanja straha i obeshrabrivanja za dalje činjenje ovih krivičnih djela, ima saznanje da će biti otkriveni, uhapšeni i procesuirani, nego visina zaprečene kazne.

Pored legislativnih, odnosno kaznenopravnih aspekata zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga, prioritetan akcenat je potrebno dati preduzimanju preventivnih mjera od strane brojnih nosilaca prevencije usmjerenih na zaštitu maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga, počev od porodice i odgojno obrazovnih ustanova, kao i preduzimanju socijalnih mjera, u vidu edukacije na ovu temu, i medicinskih mjera u vidu liječenja ovisnika što bi zajedno sa mjerama krivičnopravne zaštite dalo potpunije rezultate u zaštiti maloljetnih, kao i drugih lica od zloupotrebe opojnih droga. U okviru preduzimanja preventivnih mjera na zaštitu maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga, osnovni nosioci prevencije trebaju biti porodica i odgojno obrazovne ustanove, sa posebnim osvrtom na kvalitetnu, odnosno harmoničnu i funkcionalnu porodicu koja je najbolja zaštita maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga, jer je veoma mali rizik da će djeca, odnosno maloljetna lica biti viktimizirani zloupotrebama opojnih droga ukoliko potiču iz tih porodica.

Sasvim je sigurno da mjere kaznenopravne zaštite maloljetnih lica, ma koliko se poboljšala rješenja u oblasti kaznenopravne legislative, ne mogu pružiti potpunu zaštitu maloljetnih lica od zloupotreba opojnih droga, niti mogu suzbiti ovaj vid kriminaliteta, tako da se mnogo bolja zaštita maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga može postići navedenim preventivnim mjerama sa najvećom ulogom porodice kao osnovnog nosioca prevencije. U toj zaštiti maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga, mjere krivičnopravne zaštite, kao jedan vid represivnih mjera, imaju tzv. dopunjujuću ulogu u odnosu na glavnu ulogu preventivnih mjera zaštite. To nikako ne znači da je značaj krivičnopravne zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga minoran i zanemarljiv. Naprotiv, i uloga krivičnopravne zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga je značajna i ne smije se zanemariti jer zanemarivanje krivičnopravnih aspekata u zaštiti maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga imalo bi negativne reperkusije na porast viktimizacije maloljetnih i drugih lica zloupotrebama opojnih droga i u konačnici na ugrožavanje njihovog zdravlja.

Literatura:

1. Atanacković, D. (1981). *Krivično pravo – posebni deo*, Beograd,
2. Babić, M, Marković, I. (2018): *Krivično pravo – posebni dio*, Pravni fakultet, Banja Luka,
3. Bošković, M. (1999). – *Kriminološki leksikon*, Matica Srpska, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad,
4. Cvjetko, B, Singer, M. (2013): *Kaznenopravna zaštita djece*, Globus, Zagreb,
5. Delibašić, V.(2014) – *Suzbijanje zloupotreba opojnih droga sa stanovišta krivičnog prava*, Službeni Glasnik, Beograd.
6. Garačić, A. (2010). *Komentar kaznenog zakona u sudskoj praksi – Posebni dio*, Globus, Zagreb,
7. Hasić, J. (2017): *Odnos kvaliteta života i delinkventnog ponašanja maloljetnika*, Neobjavljeni magistarski rad, Islamski Pedagoški fakultet, Zenica.
8. Horović, S. (2010): *Posebni dio kaznenog prava Bosne i Hercegovine – Knjiga II*, Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru,
9. Horvatić, Ž, Derenčinović, D, Cvitanović, L. (2016) – *Kazneno pravo, Opći dio I, Kazneno pravo i kazneni zakon*, Pravni fakultet, Zagreb,
10. Karović, S, Simović, M. (2020) – *Kompleksnost otkrivanja, istraživanja i dokazivanja krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga*, Sudska praksa, br.84, Privredna štampa Sarajevo,
11. Krivokapić, V. (2006) – *Prevenција kriminaliteta, Teorijsko – kriminalistički pristup*, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo,
12. Mladjenović – Kupčević, R. (2001) – *Kriminologija – četvrto izdanje*, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo,
13. Mrvić-Petrović, N. (2019): *Krivično pravo – posebni deo*, Službeni glasnik, Beograd,
14. Orlić, S, Krštenić, J, Karović, S. (2019): *Sociopatološke zavisnosti i legislativni okviri zaštite mladih u Bosni i Hercegovini sa osvrtom na stanje u Srbiji – De lege lata et de lege ferenda*, Pravni život, br. 9/19, Beograd.
15. Orlić, S, Karović, S. (2020) – *Uticaj kvaliteta života na delinkventno ponašanje maloljetnih lica* – Revija za pravo i ekonomiju, br.2/20, Pravni fakultet, Mostar,
16. Orlić, S, Karović, S.(2020) – *Kaznenopravna zaštita maloljetnih lica od alkoholizma u Bosni i Hercegovini*, Crimen, br.3/20, Pravni fakultet Beograd,

17. Petrović, B, Jovašević, D, Ferhatović, A. (2016) - *Krivično pravo – saučesništvo, krivične sankcije i posebni dio*, Pravni fakultet, Sarajevo.
18. Simović, M, Bisić, A, Silajdžić, M, Bisić, M, Kremić, E. (2016) – *Sprečavanje i suzbijanje zloupotrebe opojnih droga s obzirom na krivičnopravni aspekt*, Finex, Sarajevo, (Stojanović, Z, Perić, O, *Krivično pravo – posebni dio*, 2006,
19. Stojanović, Z., Škulić, M., Delibašić, V. (2018) – *Osnovi krivičnog prava I* – Službeni glasnik, Beograd,
20. Tomić, Z. (2007): *Krivično pravo – posebni dio*, Pravni fakultet, Sarajevo.

PROPISI:

1. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH br.36/03).
2. Krivični zakon Republike Srpske (Službeni glasnik RS, br. 64/17, 104/18. odluka US)
3. Zakon o prekršajima Republike Srpske (Službeni glasnik RS, br. 63/14)
4. Zakon o prekršajima Federacije BiH (Službene novine FBiH, br. 63/14)
5. Zakon o javnom redu i miru Republike Srpske (Službeni glasnik RS, br. 11/15)
6. Zakon o javnom redu i miru Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BD BiH, br. 14/10)
7. Zakon o javnom redu i miru Zeničko-dobojskog kantona (SN ZDK, br. 12/16)
8. Zakon o javnom redu i miru Kantona Sarajevo (Službene novine KS, br. 18/07)
9. Zakon o javnom redu i miru Hercegovačko-neretvanskog kantona (Službene novine HNK, br.9/09).

CRIMINAL LAW ASPECTS OF PROTECTION OF MINORS FROM DRUG ABUSE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Suad Orlić, assistant professor
University of Zenica,
Ministry of internal affairs, Zenica-Doboj canton
email: suad.orlic@gmail.com

Sadmir Karović, associate profesor
State Agency for investigations and protection, Bosnia and Herzegovina
email: karovics@hotmail.com

ABSTRACT

Drug abuse as a social deviation is becoming an increasingly complex problem of society which by its mass nature is a leading addiction that introduces various forms of criminal behavior. Such a phenomenon is particularly pronounced in relation to minors which are characterized by increasingly frequent use of narcotics with a tendency to reduce the age of minor users of narcotics, and a pronounced prevalence of their victimization by drug abuse meaning of their use to undertake incriminating acts in the field of abuse drug. Such imposes the actualization of criminal law protection of minors from drug abuse with emphasis on criminal law protection and changes and amendments to criminal law regulations by prescribing new criminal law provisions that would serve to strengthen that protection.

The authors referred to the elaboration of the normative, criminal law framework for the protection of minors from drug abuse, pointing out certain shortcomings in the legislative criminal law aspects of that protection and inconsistency of entity criminal law regulations related to the protection of minors from drug abuse, with the presentation of appropriate proposals de lege ferenda aimed at improving the criminal law protection of minors from drug abuse in all its forms and modalities.

Key words: *criminal law protection, misdemeanor law protection, drug abuse, minors*